

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ OSMANLI
DEVLETİ'NİN KURULUŞU ÜNİTESİ AMAÇLARININ KAZANILMIŞLIK
DÜZEYİ

(Alan Araştırması – Ankara Örneklemi)

165033

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zuhal TURAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Yılmaz KIZILTAN

Ankara- 2004

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI

145033

İLKÖĞRETİM 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ OSMANLI
DEVLETİ'NİN KURULUŞU ÜNİTESİ AMAÇLARININ KAZANILMIŞLIK
DÜZEYİ

(Alan Araştırması – Ankara Örneklemi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zuhal TURAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Yılmaz KIZILTAN

Ankara- 2004

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Zuhal TURAN'a ait "İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi Amaçlarının Kazanılmışlık Düzeyi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan... Yrd. Doç. Dr. Yılmaz Kızıltan

Y. Kızıltan

Y. Kızıltan

Üye... Yrd. Doç. Dr. Necati CEMALOĞLU

Üye... Yrd. Doç. Dr. Kerem GÖKKAYA

ÖZET

Araştırmada, ilköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler dersi, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

Öncelikle sosyal bilgiler programları ve sosyal bilgiler dersinin amaçları incelenmiştir. Sonrasında; Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının, sosyal bilgiler öğretmenleri ve 6.sınıf öğrencileri tarafından kazanılmışlık düzeyi nedir? Amaçların kazanılmasında ortaya çıkan sorunlar nelerdir? ve amaçların kazanılmışlık düzeyini etkileyen sorunları giderici çözüm önerileri nelerdir? sorularına cevap aranmıştır. Çünkü; ilköğretim okullarında uygulanan sosyal bilgiler dersi, bireylerin toplumsal yaşama ayak uydurmalarında, devletin ve toplumun beklentilerine cevap vermelerinde ve sağlıklı bir yaşam sürmelerinde önemli bir paya sahiptir.

Bu amaçla öğrenci başarı testi ve öğretmen anketi olmak üzere iki anket hazırlanmıştır. Tüm amaçların incelenmesi mümkün olmadığı için; İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler dersi Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaç ve davranışlar incelenecektir. Öğrenci başarı testleri 15 okulda toplam 440 öğrenciye, öğretmen anketleri ise Ankara ili içerisinde toplam 150 öğretmene uygulanmıştır.Elde edilen veriler SPSS programından yararlanılarak yorumlanmıştır.

Araştırma sonunda ilköğretim okullarında verilmekte olan 6.sınıf sosyal bilgiler dersi Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeyi istenilen seviyede değildir. Bu nedenle amaçların, yeni anlayış ve yaklaşımlara uygun olarak program geliştirme ilkeleri doğrultusunda yeniden düzenlenmesi ve öğretmenlerin bilgilendirilmesi ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

ABSTRACT

In this study, it is attempted to determine the achievement level of the goals of “The Foundation of the Ottoman Empire” course of the 6. Class of the Primary School.

For that purpose, first the programs and the goals of the Social Studies were examined. It is attempted to answer the questions like what the achievement level of the course of “The Foundation of the Ottoman Empire” by the Social Studies teachers and the 6. Class students are, what kind of problems come into view while realizing the goals and what the solutions are in sorting the problems out that effect the achievement level of the goals. Because social studies lesson studied in primary schools, has an importantrole for people joining in the public life, answering to the expectations of government and society and spending a healthy life.

For this reason, two surveys being student success test and teacher survey are prepared. Due to the wide range of content of the course, only. Primary school 6th class social studies “Foundation of the Ottoman Empire” section objectives and actions will be analyzed.The outcomes of the questions are interpreted with the help of the SPSS software. Student success test are applied to totaly 440 students from 15 schools of Ankara, while teacher survays are applied to totaly 150 teachers again working in Ankara.

It is understood from this study that the achievement level of the “The Foundation of the Ottoman Empire” course of the 6. Class Primary Schools is not at a desired level. Therefore, in the study it is advised that the goals of the class be rearranged and the teachers be updated with a new understanding and new approaches in accordance with the program developing principles.

ÖNSÖZ

Toplum içinde yaşayan her bireyin, o topluma olumlu yönde katkı sağlaması beklenir. İnsanların yaşadıkları toplumun, onlardan beklediği ya da yapmasını istediği davranışları yapacak biçimde yetiştirilmesi eğitimin görevidir.

Buna en önemli katkıyı sağlayan Sosyal Bilgiler Dersi, çağdaşlığın zorunlu kıldığı, sosyal durumlara hazır olma eksikliğini tamamlayan bir alan olarak ortaya çıkmıştır.

Bu amaçla Sosyal Bilgiler Düşüncesinin ortaya çıkışı ile gelişimi ve günümüzde var olan hali karşılaştırılmıştır. Programdaki değişiklikler ve aksaklıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Böylelikle en ideal öğretim programları ortaya konulabilir. Bütün bunların sağlanması programlamayı ve programı etkin bir şekilde kullanmayı gerektir.

Eğitim ve öğretim programları, program geliştirme açısından mükemmel olsa bile, başarı ancak uygulamadaki başarı ile ölçülür. Programı uygulamaya koyacak öğretmen, kullanacak olan ise öğrencidir.

Bu çalışma Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün Yüksek Lisans Çalışma Programının gereği olarak hazırlanmış olup, İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi Amaçlarının Kazanılmışlık düzeyini belirlemeye yöneliktir.

Bu araştırmanın tamamlanması için çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen, danışmanım sayın Yrd.Doç.Dr. Yılmaz KIZILTAN ve sayın hocam Yrd.Doç.Dr. Kemal KOÇAK başta olmak üzere sürekli desteklerini hissettiğim diğer

hocalarıma, anket uygulamalarında katkıları olan öğretmen arkadaşlara, aileme ve sevgili arkadaşım Demirhan ÖZTÜRK'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Zuhal TURAN

Mayıs- 2004

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	i
SUMMARY.....	ii
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	
	TABLolar
LİSTESİ.....	vii
I.BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
PROBLEM VE ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1. Problem Cümlesi.....	4
2. Alt Problemler.....	4
3. Varsayımlar.....	5
4. Sınırlılıklar.....	6
5. Tanımlar.....	7
6. Araştırmanın Önemi.....	8
II. BÖLÜM.....	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
1. Programlar.....	10
1.1. Eğitim Programı.....	10
1.2. Öğretim Programı.....	11
1.3. Ders Programı.....	11
1.4. Eğitim Programlarının Temel Öğeleri.....	11
1.5. Hedefler ve Davranışlar.....	12
1.6. Hedef Çeşitleri.....	12
2. İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihsel Gelişimi.....	12
2.1. Cumhuriyet Dönemi Heyet-i İlmiyeler ve Eğitim Şuraları.....	13
2.2. Cumhuriyet Dönemi Sosyal Bilgiler Öğretimi	14
2.3. 1924 Programı.....	15
2.4. 1926 Programı.....	15

2.5. 1936 Programı.....	16
2.6. 1948 Programı.....	16
2.7. 1962 Programı.....	18
2.8. 1968 Programı.....	20
3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	22
3.1. Türk Milli Eğitiminin Amaçları.....	22
3.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları.....	23
3.3. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi Özel Amaçları.....	27
3.4. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi Konuları.....	28
III. BÖLÜM.....	30
YÖNTEM.....	30
1.Araştırmanın Modeli.....	30
2. Evren.....	30
3. Örneklem.....	30
4. Veri Toplama Aracı.....	32
5. Verilerin Toplanması.....	32
6. Verilerin Toplanması ve Yorumlanması.....	33
IV. BÖLÜM.....	34
BULGULAR VE YORUMLAR.....	34
V. BÖLÜM.....	51
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	51
1. Sonuç.....	51
2. Öneriler.....	53
KAYNAKÇA.....	57
EKLER.....	62

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO NO	SAYFA NO
1.Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ilişkisiz örneklemeler t-testi sonuçları.....	35
2. Öğrencilerin okullarının bulunduğu yere göre ANOVA Sonuçları.....	35
3.Öğrencilerin okullarının bulunduğu yere göre başarı testi standart Sapma değerleri.....	36
4.Öğrencilerin okullarının öğretim durumuna göre ilişkisiz örneklemeler t-testi sonuçları.....	36
5. Öğrencilerin kardeş sayısına göre ANOVA Sonuçları.....	37
6. Öğrencilerin kardeş sayısına göre başarı testi ortalamaları ve standart sapma değerleri.....	37
7.Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre ANOVA Sonuçları.....	38
8.Öğrencilerin başarı testi ortalamaları ve standart sapma değerleri.....	38
9.Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre ANOVA Sonuçları.....	39
10.Öğrencilerin eğitim durumuna göre başarı testi ortalamaları ve standart Sapma değerleri.....	39
11.Öğrencilerin anne ve babalarının iş durumuna göre ANOVA Sonuçları.....	40
12.Öğrencilerin anne- baba iş durumuna göre başarı testi ortalamaları Ve standart sapma değerleri.....	40
13.Öğrencilerin ders çalışırken kullandıkları ders araçlarına göre ANOVA	

Sonuçları.....	41
14.Öğrencilerin ders çalışırken kullandıkları ders araçlarına göre başarı	
Testi ortalamaları ve standart sapma	
değerleri.....	41
15.Örneklemdaki okulların başarı sırasına göre ortalama, standart sapma	
Ve yüzde değerleri.....	42
16.Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre İlköğretim	
Sosyal Bilgiler 6. sınıf “Osmanlı Devleti’nin kuruluşu” ünitesi	
amaçlarının en yüksek değerden en düşük değere doğru	
kazanılmışlık düzeyleri ortalamaları ve standart sapma	
değerleri.....	43
17.Amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin mesleki	
kıdemlerine göre ANOVA Sonuçları.....	44
18.Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ortalamaları ve standart	
Sapma değerleri.....	45
19.Amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin mezun	
olduğu eğitim kurumuna göre ANOVA Sonuçları.....	46
20.Öğretmenlerin mezun olduğu eğitim kurumuna göre ortalamaları	
ve standart sapma değerleri.....	47
21.Amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin branşlarına	
Göre ANOVA Sonuçları.....	47
22.Öğretmenlerin branşlarına göre ortalamaları ve standart sapma	
Değerleri.....	48
23.Amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin hizmet içi kurs	
Ve seminere katılımına göre ANOVA Sonuçları.....	48
24.Öğretmenlerin hizmet içi kurs ve seminere katılımına göre	
Ortalamaları ve standart sapma değerleri.....	49
25.Amaçların kazanılmışlığı açısından hizmet içi kurs ve seminerlere	
Katılım süresine göre ANOVA Sonuçları.....	49
26.Öğretmenlerin hizmet içi kurs ve seminerlere katılım süresine	
göre ortalamaları ve standart sapma değerleri.....	50

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Dünya hızlı bir değişim yaşamakta, bu değişim bütün alanları etkilediği gibi eğitimi de çok yönlü olarak etkilemektedir. Yaşanan değişiklikler hep daha iyi bir yaşam ulaşmak adına yapılmakta ve ciddi atılımlar gerçekleşmektedir.

Ülkeler milli hedefleri doğrultusunda en gelişmiş toplum olma yolunda yaman mücadeleler verirken, Eğitim de bu yarışın bir parçası olmuştur. Başaran (1996:159)'ın da ifade ettiği gibi eğitim, ülkenin eğitilmiş insan gücünün hazırlayan araç olarak, gün geçtikçe, ekonominin temel yatırımı niteliğine bürünmektedir. Ülkelerin kalkınmışlık düzeyleri, kişi başına düşen milli gelirle değil, ülkelerin sahip olduğu eğitilmiş insan gücü oranıyla ifade edilmektedir.

Eğitimin toplum üzerindeki etkisi açıkça ortadayken, yine toplumla birebir ilgili olan sosyal bilimlerin rolü önem taşımaktadır.

Sosyal Bilimler, öğrencilerin çok yönlü gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Sosyal bilimlerin öğretilmesinde amaç, bireyin düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi, yaşamını sürdürebilmesi için gerekli ekonomik güce kavuşturulması, bireyler arası iletişim becerilerinin artırılması, yurttaşlık hak ve sorumlulukları ile ilgili temel bilgi, beceri ve tutumların kazandırılmasıdır (Alkan, 1998:92).

Gerçekten de sürekli değişim ve gelişme içinde olan çeşitli ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya bulunan insanların ve toplumların hayatında Sosyal Bilimlerin önemli bir yeri vardır. Kişilerin ihtiyaçları ile toplumların beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada insanlara gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma bakımından sosyal bilimler önemli sorumluluklar taşır. Çağdaş anlayışa göre sosyal

bilimlerin bu sorumlulukları yerine getirmede disiplinler arası ve çok yönlü bir yaklaşım izleyerek, kişilere belli bilgi edinme yollarını ve belli beceri kazandırma ile bunu toplumlar arası bir etkileşim ortamı içinde sürdürme amaçlarına öncelik verdiği görülür (Paykoç, 1991:2).

Paykoç'a göre hem bir sosyal bilim, hem de sosyal bilimlerin uygulama alanı olarak eğitimin gelişmesi sosyal bilimler ya da sosyal bilgiler öğretimi alanı ortaya çıkmıştır. Gerçekte sosyal bilgiler eğitim alanının ortaya çıkardığı bir kavramdır.

Eğitimde sosyal bilgiler ilk kez 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde, orta dereceli okulların programlarını yeniden düzenlemekle görevli olan bir komite tarafından resmen kullanılmıştır. Ülkemizde ise sosyal bilgiler ismi zaman zaman kullanılmasına rağmen, 1968 yılına kadar okul programlarına girmemiştir (Güngördü, 2002:131).

Sosyal Bilgiler bir disiplinler arası alan olarak, sosyal bilimlerin kurumsal ve bilimsel gelişmelerinin, eğitim süreci içinde ele alınarak bireyin toplum içinde gelişmesini ve yetiştirilmesini amaçlar. Bu nedenle sosyal bilgilerin, yukarıda da bahsedildiği gibi çeşitli ülkelerde ve ülkemizde temel eğitim düzeyinde kullanıldığını görüyoruz.

Bursalıoğlu (1982: 55), okulun, çocukların sosyalleşmesini sağlama, onlara toplumun kültürünün aktarma, nitelikli insan gücünü yetiştirme gibi işlemleri gerçekleştirme yükümlülüğü olduğunu belirtmektedir. Gerçekten de eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden bir çocuğun toplumsallaşmasını sağlamak ve çocuğu iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Erden (9), ilköğretim kurumlarında bu amaca hizmet eden en önemli derslerden birinin sosyal bilgiler dersi olduğunu belirtir. Sosyal bilgiler “ öğretim amacıyla, sosyal bilimlerden seçilmiş, basitleştirilmiş ve düzenlenmiş konular, bilgiler bütünü” (Köstüklü :11) olarak tanımlanabilir. Erden, sosyal bilgiler kavramını “ ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgiler dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum

ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı” olarak tanımlamaktadır (Erden,1996: 8)

Bu alandaki çalışmalardan da anlaşılacağı gibi, sosyal bilgilerin kaynağını sosyal bilimler oluşturmaktadır. Tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, eğitim, ekonomi, felsefe, sosyal bilgilerin yararlandığı disiplinlerdir. İlköğretimdeki sosyal bilgiler tüm bu derslerin kesiştiği bir alandır (Sönmez,1997:9).

Ülkemizde uygulanan sosyal bilgiler dersi de, Türk Milli Eğitimi'nin genel hedefleri doğrultusunda hazırlanan bir programa göre düzenlemiştir. Ancak disiplinler arası bağlantılar iyi kurulamadığı için tam bir birliktelik sağlanamamış, bu nedenle sosyal bilgiler; tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi alanlarını farklı başlıklar altında bünyesinde toplamıştır. Bunu yaparken yine amaç bireylerin geçmişlerini bilip, yaşamlarını yönlendirebilme, yakın çevreleri ile yaşadıkları dünyayı tanıma ve bilinçli vatandaşlar olarak kendileri ile ülkelerine faydalı olmalarıdır.

Yukarıda bahsedilen farklılıktan dolayı derslerde ünite ayırımına gidilmiş, tarih, coğrafya ve yurttaşlık konuları birbirinden ayrılmıştır. Bu çalışmada da bir tarih ünitesi değerlendirilecek olduğundan, sosyal bilgiler içerisinde tarih öğretimi üzerinde durmak gerekir. Sosyal Bilgiler öğretiminden beklenen faydanın gerçekleşmesi için diğer alanlar da olması gerektiği gibi iyi de bir tarih öğretiminin olması gerekir.

Sosyal Bilgiler dersinde de öğretimin başrolünde öğrenci ve öğretmen bulunur. İyi bir öğretimin gerçekleşmesi için; yöntem, araç-gereç, fiziki ortam gibi şartların yanında iyi de bir programın olması gerekir. Program “Eğitimde meydana gelen yeniliklerin ve yapılan araştırmaların sonuçları programlar yoluyla okullara ulaştırılır. Programlar varılacak hedefleri, bu hedeflere varabilmek için seçilecek ve belli prensiplere göre organize edilecek muhtevayı, uygulanan metodu, destekleyecek araç, kitap ve teçhizatı ve hedeflere ne dereceye kadar ulaşıldığını belirten değerlendirme kriterlerini kapsamı içine alırlar” (Doğan, 1972:83)

Etkili bir sosyal bilgiler öğretimini gerçekleştirmesinde öğretim programı çok önemli bir faktördür. Öğretim programı, öğrenci davranışlarında istenilen değişiklik ya da değişiklikler oluşturmak amacıyla ayrıntılı olarak yapılan planlamadır. İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretim programı ise; “4306 sayılı kanunun öngördüğü sekiz yıllık ilköğretim uygulaması gereğince ilköğretim okullarının 4, 5, 6 ve 7. Sınıflarında 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan öğretim programıdır” (Tebliğler dergisi,1998) olarak belirtilmiştir.

Bu araştırmayı yapma nedenim, her ne kadar en iyisi için yapılmış olsa bile, programlarda veya uygulamalarda aksaklıklar çıkmaktadır. Bunları birebir yaşayan öğretmen ve öğrencilerle yapılan anket çalışmalarıyla, farklı bakış açıları ve öneriler ortaya koymak mümkündür. Olumlu sonuçlar doğuracağına inandığım için böyle bir çalışma yapma yoluna gittim.

PROBLEM VE ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

1. Problem Cümlesi

İlköğretim okullarında görevli altıncı sınıflarda derse giren sosyal bilgiler öğretmenleri ve altıncı sınıf sosyal bilgiler dersini görmüş yedinci sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre; 6.sınıf sosyal bilgiler Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeyi nedir?

2. Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesinde genel çerçevesi çizilen problem durumunda şu sorulara yanıt aranmıştır.

a. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre ilköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeyi nedir?

b. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel özellikleri (mesleki kıdem, öğrenim durumu, branş, hizmet içi eğitim durumu ve hizmet içi eğitim süresi) ile amaçların kazanılmışlık düzeyine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

c. İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ünitesi amaçlarının öğrenciler tarafından kazanılmışlık düzeyi nedir?

d. İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler öğrencilerinin kişisel özellikleri ile amaçların kazanılmışlık düzeyine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

e. İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmasında ortaya çıkan sorunlar nelerdir?

f. İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeyini etkileyen sorunları giderici çözüm önerileri nelerdir?

3. Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıda sıralanan varsayımlar kabul edilmiştir;

a. Literatür tarama suretiyle elde edilen bilgiler, araştırmacının görüşlerini doğrulamaktadır.

b. Bilgi toplama aracı olarak kullanılan anketlerin, araştırma için yeterli bilgi verebileceği hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri geçerli ve güvenilir kabul edilmiştir.

c. Kaynaklardan elde edilen bilgiler, araştırmacının görüşlerini açıklayabilecek niteliktedir.

d. Örneklem, evreni temsil etmektedir.

e. Sosyal bilgiler öğretmenleri anketler, ilköğretim okulu 7.sınıf öğrencileri de başarı testlerine doğru ve samimi cevaplar vermişlerdir.

4. Sınırlılıklar

Araştırmanın konusunun geniş kapsamlı olması bazı sınırlamaları gerektirmiştir.

a. Araştırma, Ankara ilinde 2003-2004 öğretim yılında eğitim- öğretime açık bulunan ilköğretim okullarında görevli, 200 sosyal bilgiler öğretmeni ile farklı 15 okulda öğrenim gören toplam 440, 7.sınıf öğrencilerinin; İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeyine ilişkin görüşleri ile sınırlıdır.

b. Araştırma için literatür tarama, anket-survey yöntemi ve başarı testi ile elde edilecek veriler yeterli görülmüştür.

5. Tanımlar

İlköğretim: Kadın ve erkek bütün Türk vatandaşlarının “milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir.” (222 sayılı İlköğretim ve eğitim kanunu, madde 1.).

İlköğretim okulu: Sekiz yıllık ilköğrenim veren gündüzlü, pansiyonlu ve yatılı milli eğitim ve öğretim kurumlarıdır.

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yolu ile ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci (Ertürk, 1986:187).

Eğitim Aracı: Eğitim- öğretim faaliyetlerini etkili ve verimli kılmak amacıyla öğretmen ve öğrencilerin yararlanması için hazırlanan yazılı ve basılı, görsel ve işitsel araçlardan her biri.

Sosyal Bilgiler: İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden:8).

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretim Programı: 4306 sayılı kanunun öngördüğü sekiz yıllık ilköğretim uygulaması gereğince ilköğretim okullarının 4, 5, 6 ve 7.sınıflarında 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan öğretim programı (MEB Talim ve Terbiye kurulu, 02.04.1998;62 karar Nisan 1998;2487 tebliğler dergisi).

Öğretme: Herhangi bir öğrenmeyi kılavuzlama veya sağlama faaliyeti.

Kavram: İs. 1. Bir nesnenin soyut ve genel tasarımı, mevhum, nosyon. 2. Fel. Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım, mevhum, nosyon (TDK Türkçe Sözlük, 1988:817).

Olay: is. 1. Ortaya çıkan, oluşan durumu, ilgiyi çeken ve çekebilecek nitelikte olan her türlü iş, hadise, vak'a (TDK Türkçe Sözlük, 1998:1104).

Olgu:is. 1. Bir takım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç, vakıa. 2. Fel. Düşünülmüş olanın karşıtı, alınmış olan, gerçek olan, gerçekleşmiş olan, vakıa (TDK Türkçe Sözlük, 1998:1105).

Sosyal Bilgiler Öğretmeni: İlköğretim okullarının 6-8. Sınıflarında bir (sosyal bilgiler dersi) veya bir grup (vatandaşlık ve insan hakları, T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük) dersi okutan öğretmen (Koçak, 2002:140)

Öğrenci: İlköğretim okulu 6.sınıf sosyal bilgiler dersinde Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesini işlemiş ve 7.sınıfta öğrenim görmekte olan öğrenci.

Amacın kazanılmışlık düzeyi: Amacı tanımlayan davranışların ne kadar kazanıldığı veya kazanılmadığının; öğretmen görüşüne göre ağırlıklı aritmetik ortalama, öğrenci görüşüne göre % olarak ifadesidir.

6. Araştırmanın önemi

Bu araştırmada ilköğretim okulu 6.sınıf sosyal bilgiler dersi Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeyi, sosyal bilgiler öğretmenleri ile programı alan (üniteyi işleyen) 7.sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre belirlenecektir. Deneklerden öğretmenler için amaç/ davranışların ne derecede kazandırıldığına ait soruların yer aldığı "anket"; öğrenciler için amaç/ davranışların ne derecede kazanıldığını gösteren ölçme araçlarının (sorular) yer aldığı "başarı testi" hazırlanıp uygulanacaktır. Veri toplama araçlarından elde edilen bilgiler istatistiksel analizlere tabi tutulacak, elde edilecek sonuçlar araştırmanın amaçları çerçevesinde değerlendirilecektir.

Programın (amaçlar – hedefler) hazırlanması kadar, daha da önemlisi programın uygulanmasıdır. Programa canlılık veren, onu etkili hale getiren ve bir takım yazılar bütünü olmaktan çıkararak anlamlı kılan öğretmendir. Dolayısıyla program uygulama araçlarından ders amaçlarının, öğretmenler tarafından iyi anlaşılmış, bu konuda herhangi bir tereddütlerinin olmaması gerekmektedir.

Yine ders amaçlarını davranış haline getirmeleri beklenen öğrencilerinde amaçların anlaşılmasında ve hayata geçirilmesinde problemler yaşamaması beklenmektedir.

Araştırmanın, ilköğretim okulu 6.sınıf sosyal bilgiler dersi, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeyini belirlenmesinde, etkili ve verimli sosyal bilgiler öğretiminde, amaç/ davranış geliştirmede yol gösterici olması beklenmektedir. Bu tür çalışmaların; program geliştirmeden ders kitabı hazırlamaya, yöntem ve teknik belirlemeden ölçme – değerlendirme araçlarının geliştirilmesi ile öğrenci ihtiyaçlarının belirlenmesinden hizmet öncesi ve hizmet içi öğretmen niteliklerinin geliştirilmesine kadar pek çok alanda sorgulama, tartışma, değerlendirme ve geliştirme açımları ortaya koyacağı ve en önemlisi de yeni araştırma alanları çıkaracağı doğal beklentilerdendir.

II.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde sırasıyla; programlar, sosyal bilgiler öğretiminin tarihsel gelişimi ve sosyal bilgiler dersi öğretim programı hakkında bilgilere yer verilmiştir.

1. Programlar

Programlar, eğitim programı, öğretim programı ve ders programları olmak üzere belirtilmiştir.

1.1 Eğitim Programı

Koopman'a göre, "eğitim programı bir kültür ölçüsüdür". Spears ise, "programın,öğretmenin kafasında ve kalbinde olduğu unutulmamalıdır" demektedir (Varış,1988:17). Anlaşılacağı üzere, eğitim programı kurum dışı etkinliklerinin (formal-informal eğitim süreçlerinin) tümünü kapsar, öğretim programınıda içerir. Daha geniş kapsamlıdır. Ders dışı etkinlikleride, öğrencilerin bütün yönleriyle yetişmelerini öngörmektedir (Hesapçıoğlu, 1988:61).

Eğitim programı kapsamlı ve çok boyutludur; program kavramını, sadece öğretim açısından görmek, okulların işlevini bilgi alışverişine indirgemek demektir (Varış,1988:19).

Özetle, eğitim programı, ulusal eğitimin ve kurumun amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik tüm etkinlikleri kapsar; Öğretim, eğitsel kol çalışması,

müsamere, belirli gün ve haftaların kutlanması, gezi, kurs, kılavuzluk, çeşitli toplantılar vb. (Varış,1988:18).

1.2. Öğretim Programı

Öğretim programı, eğitim programının içinde yer alır. Belirli derslere ilişkin öğretme- öğrenme süreçlerinin tüm etkinliklerini içerir (Varış,1988:18-339).

1.3. Ders programı

Öğretim programının içinde yer alır. İlgili dersin amaçlarını gerçekleştirmek için, eğitim ve öğretim programlarındaki esasları, öğrenci davranışına dönüştüren programdır. Bu programlar, uygulamada genelden özele doğru sıralanır, iç içedir (Varış, 1984:18-339; Hesapçıoğlu,1988:62).

1.4. Eğitim Programının Temel Öğeleri

Eğitim programlarının temel öğesi vardır. Bu öğeler şunlardır;

1. Hedefler (ve davranışlar)
2. İçerik
3. Eğitim durumları (Öğretme – öğrenme süreçleri)
4. Sınama durumları (değerlendirme)

Bu öğeler birbirini destekler, dayanışma içindedirler. Hedef, programın ilk ve en önemli öğesidir. Hedefler belirlenmeden programın öbür öğelerine geçilemez. İçerik, eğitim durumları, hedefe göre seçilip düzenlenir. Sınama durumu da hedeflerin gerçekleşme derecesini belirlemek için işe koşulur. Hedefler önceden belirlenmeli ki, yöntemler, araçlar ona göre seçilsin, sağlıklı değerlendirme yapılabilsin (Nas,2000:44).

1.5. Hedefler ve Davranışları

Hedef, kısaca, varılmak istenen noktadır. Daha doğru bir deyişle, hedef, eğitim yoluyla kazandırılabilir istendik özelliktir. Bu özellikler bilgi, beceri, tutum, alışkanlık olabilir (Ertürk, 1984:14-15).

1.6. Hedef çeşitleri

Üç çeşit hedeften söz edilebilir. Bunlar:

1. Uzak Hedefler: Uzak hedefler, toplumun politik felsefesini, anayasal doğrultuyu gösterirler, yol gösterici niteliktedirler.

2. Genel Hedefler: Bu hedeflerde iki düzeyde ele alınabilir.

- a) Ulusal eğitimin hedefleri
- b) Okul hedefleri(örneğin ilköğretimin hedefleri gibi)

3. Özel hedefler: Bunlar;

- a) Derslerin hedefleri(sosyal bilgiler dersinin hedefleri gibi)
 - b) Ünitelerin hedefleri (demokratik hayat ünitesinin hedefleri gibi)
- (Ertürk, 1984:15).

2. İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Sosyal bilgiler öğretimini ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, “ insanoğlu varolduğu andan itibaren hem fen , hem de sosyal bilimler eğitimi başlamıştır.”denilebilir; çünkü insan; doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. Bu süreç içinde ona en azından yiyecek bulmak, yemek, içmek, giyinmek, korunmak, savunmak vb. etkinliklerle ilgili bilgi, beceri ve tutumlar kazandırır. Eğer kazandırılmazsa, kişi yaşamını sürdüremez. Tüm bu etkinlikler doğada ve toplum içinde olmaktadır. İnsan yaşamak için hem doğanın, hem de toplumun bazı ilkelerini öğrenmek zorundadır (Sönmez, 1994:11).

Bu mevcut ilkelerin düzenli ve bilinçli bir şekilde öğrenildiği yer okullardır. Bu okulların temelini de ilköğretim okulları oluşturmaktadır. İlköğretim bir taraftan

çocukluk çağını, diğer taraftan da toplumun taban kültürünü beslemekle yükümlü bir kurum olarak karşımıza çıkar. Böyle bir misyonu olan ilköğretim kurumlarında, çocuğun sosyalleşmesinde ve en gerekli toplumsal görevlerini yerine getirmesinde önemli rolü olan sosyal bilgiler dersinin çok anlamlı bir payı vardır.

Bu nedenle, öncelikle Türk eğitim tarihine, ilköğretim okulları ve sosyal bilgiler dersinin tarihsel gelişimine sırasıyla değinmek gerekmektedir.

2.1. Cumhuriyet Dönemi Heyet-i İlmiyeler ve Eğitim Şuraları

Cumhuriyet döneminde Heyet-i İlmiye ve Eğitim Şurası denen resmi eğitim toplantıları yapılarak, eğitim- öğretim konuları tartışılmış, eğitimde bazı temel ilkeler tespit edilmiştir.

Temmuz 1921'deki Maarif Kongresi dışında, ilk kez 1. Heyet-i İlmiye adıyla temmuz 1923'te yapılmıştır. 2. nisan 1924'te, 3. Aralık 1925- ocak 1926'da yapılmıştır. 1926 da talim Terbiye dairesinin kurulması üzerine, bundan böyle bu tür çalışmalar yapmak bu dairenin görevi sayıldığından başka Heyet-i İlmiye yapılmamıştır (Ataüinal, 1977:920).

Bunlardan 1. Heyet-i İlmiye'yi temmuz 1923 de toplayan Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa (Özler), açılış konuşmasında eğitim tarihimizin bize gösterdiği çok önemli bir soruna işaret ederek, şöyle demiştir; “Bugüne kadar, özellikle 1908 inkılabından sonra eğitimimize muhtaç olduğu gerçek yönü vermek için çalışan bir çok saygıdeğer insanlar görülmüş, bunların hayırlı ve yararlı girişimleri eksik olmamıştır. Ancak kendilerinden sonra bütün bu girişimle, sürekli yolu ve yönü değiştirilen ufak bir su gibi, kurumaya ve kaybolmaya başlamış, her yeni gelen, eskisini bırakarak başka bir alan ve biçimde çalışmak istemiştir. Eğitim- öğretim kurumlarımızın kişisel çalışmalara bağlı, kesin olarak yerleşmemiş ve desteksiz kalmaları bugün ki kurak ve elemli manzaranın en büyük nedenidir. Bakanlığa geldiğim gün, hastalığı ve tehlikeyi bu noktada gördüm. Bu yüzden, bütün eğitim

mesleleleri üzerinde memleketimizin uzmanlarında, fikir adamlarından, eğitimci ve sosyolog- sosyal bilimcilerden oluşan bir topluluğun bilimsel ve müspet görüşlerine ihtiyaç vardı. Böyle kararlar olmadan, doğru ve kalıcı bir iş yapabilmek imkansızdı. Bence Eğitim Bakanlığı, ülkemizdeki bilgin ve düşünürlerin karar ve fikirlerini uygulayacak bir araçtan başka bişey değildir.... bakanlar değişebilir, fakat sizin kararınız ve sizin verdiğiniz program değişmemeli ve yeni bir kararınız olmadıkça aynen uygulanmalıdır”(Akyüz, 2002:362).

Türk eğitim sistemine en geniş anlamda yön vermek amacıyla görüş ve önerilerin sunulup tartışıldığı ve kuruluşu, çalışmaları kanunla düzenlenen Milli Eğitim Şuraları ilk kez 1939’da toplanmış, fakat sonradan kanunun öngördüğü bir düzenlilik içinde toplanmamıştır. Şuralar, bakanlığın danışma organıdır.

Toplam üç Heyet-i İlmiye toplanmış sonuncusu (XVI) 1999 da olmak üzere de on altı, Milli Eğitim Şurası toplanmıştır (Ataüinal,1977: 925).

2.2. Cumhuriyet Dönemi Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu bölümde, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte ilköğretim kurumlarının şekillenışı ve bu kurumların programındaki Sosyal Bilgiler dersinin durumu incelenmektedir.

Öğretim Programlarının yapılış tarzı tanzimattan başlayarak, günümüze kadar tam olarak esaslı bir değişiklik geçirmemiştir. Programları hazırlama veya hazırlanmış programları değiştirme işi , daima Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmıştır(Aytuna,1974:32). İlköğretim okulları için hazırlanan ilk program 1924 yılında yapılmıştır. Ardından sırasıyla; 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1993 ve 1998 yıllarında da programlarda değişiklik ve yeniliklere gidilmiştir.

2.3. 1924 Programı

1924 yılında laiklik prensibinin kabul edilmesiyle bütün okul programlarında, Tarih derslerinde “Saltanat Tarihi” yerine Türk Medeniyet Tarihi merkez olarak alınmıştır. 1924 programında, haftalık ders saati, “Tarih ve Coğrafya” dersleri için 2 saat şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca, bu dersler; 3.sınıflarda verilmiş ve ders saati “1 saat” olarak belirlenmiştir. Daha sonraki yıllarda ise hiç 3.sınıfta bu dersler okutulmamış 4 ve 5.sınıfta okutulmuştur(İlk Mektepler Müfredat Programı, 1924:5).

2.4. 1926 Programı

Oldukça aceleye gelen 1924 programında pek çok eksik mevcuttur. Bu nedenle yeni bir program hazırlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunun içinde 1926 yılında yeni bir program hazırlanmıştır. Bu programda ilkokulun amacı şu şekilde ifade edilmiştir; “Genç nesli çevresine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir” (İlk Mektepler Müfredat Programı, 1926:3).

Bu programda Tarih –Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri ayrı ayrı okutulmaktadır. Hepsinin genel amacı ise şöyledir; İyi birer vatandaş yetiştirmek, gençleri mensup oldukları vatan ve millete intibak ettirmektir(İlk Mektepler Müfredat Programı, 1926:9). “Yurt bilgisi dersi ise, bu gayeyi doğrudan doğruya yapan bir derstir; bu nedenle diğer derslerin hepsinin bir merkez ve temeli durumundadır.

1926 Programında da değişiklik yapılmış ve 1930 programı hazırlanmıştır. 1930 ve 1936 Köy Mektepleri Müfredatı’nda, “evinde, muhitinde ve bütün hayatında işine yarayacak bilgiye ve itiyatlara sahip olmasını temin etmek, köy çocuğunun, köy hayatı dahilinde ve o hayata mevcut olarak milli, medeni ve insanı fikir ve hislere sahip bir hale getirmek” ilkokulun hedefleri olarak saptanmıştır(Köy Okulları Müfredat Programı,1930:57). Ardından daha da geliştirilmiş 1936 programı hazırlanmıştır.

2.5. 1936 Programı

Bu programın amaçları; “Bilimsizliği gidermek, kültür içinde her gün daha çok çocuk ve yurttaşı okuyup yetiştirecek bir program uygulamak; her eğitim ve öğretim kurumunda öğrencinin teşebbüs kabiliyetini kırmamaya sevgi ve okşayışla özen göstermekle birlikte, onları hayatta kusurlu olmaktan korumak için ciddi bir disiplin ve düzene, içten bir ahlak anlayışına alıştırmak; vatandaşlarının, Türk’ün derin tarihini bilmesine olağanüstü bir önem vermek; Türk dilinin ulusal, tükel ve dil haline gelmesi hakkında ciddi çalışmalara devam etmek” gibi sekiz madde etrafında toplanmıştır(T.C. kültür Bakanlığı, 1936:77-78). Bu amaçların birkaçının dışında gerisinin doğrudan Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi ile ilgili olduğu söylenebilir.

“1936 programı ve köy okulları projesini günün ihtiyaçlarına göre yeniden geliştirmek üzere 1948 ilkokul programı hazırlanmıştır. Bu program 1948-1949 öğretim yılında yürürlüğe konmuş ve 20 yıl süreyle Cumhuriyet tarihimizin en uzun yürürlükte kalan program özelliğini kazanmıştır(Cicioğlu,1985:99).

2.6. 1948 Programı

1948 ilkokul programı uygulama alanına konulduğu 1948-1949 öğretim yılından itibaren bazı okullarda incelenmeye ve denenmeye başlanmıştır. Özellikle köy okullarında bazı öğretmenler ekip halinde çalışarak karşılaştıkları güçlükleri gidermek için çözüm yolları aramışlardır(Karagöz,1951:14-16). Bu çalışmalar uygulamalarda bazı kolaylıklar sağlamakla birlikte programın düzenlenmesinden doğan güçlükleri belirli bir şekilde ortaya çıkarmıştır.

1948 programında ilkokulun amaçları şöyle ifade edilmiştir;

I. Toplumsal Yönden Gelişmesi

A. Toplumsal miras ve tarih şuuru

- a) Büyük bir millete sahip olma şuuru
- b) Devrimlere bağlı ve onları korur

B. Demokrasi İlkelerine Bağlı

- a) Fikir ayrılıkları hoş görür
- b) İnsanı sever
- c) Anayasa hak ve hürriyetine saygılı

C. Milli Kalkınma ve Çalışma

- a) Kötü şartları düzeltmeye çalışır
- b) Bilimin genel huzura olan yardımını kavrar
- c) Milli kaynakları korur

II. Kişisel Yönden Gelişimi

- A. Zihin ve beden gelişimi
- B. Sağlık Eğitimi
- C. Boş Zamanlarını Değerlendirme
- D. Karakter Eğitimi
- E. Güzel Sanatlar Eğitimi
- F. Sorumlu İşler Almaya hazırlık

III. İnsanlık Münasebetleri Bakımından

- A. Başkaları ile ilişkiler kurabilme
- B. Sözüne güvenilir
- D. Aileye değer verir ve üyelerine saygılı olur

IV. Ekonomik Hayat Bakımından

A. Çalışmanın zevkini duyar

E. Geçimini düzenler(M.E.B,1948:3-15).

1948 programında amaçlar, ilkelerle karıştırılmış durumdadır. Daha çok evrenselliğin etkisindedir (Karagöz, 1951:17).

1948 programında ilkokulların 4 ve 5.sınıflarında okutulan sosyal bilgiler dersi, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri olarak ayrı ayrı okutulan birer bilim dalı niteliğindeydi(Karagöz, 1965:40). Bu programda, tarih dersleri, milli tarihimizle ilgili savaflara, büyük şahsiyetlere, önemli olaylarına yer verilerek izlenmektedir. Tarih öncesinden günümüze kadar olan, oldukça yüklü bir program verilmeye çalışılmaktadır. Coğrafya dersinde ise, programda şu konular mevcut; ana yönler, mevsimler, zaman tipleri insanların çeşitli işleri ve yaşayış tarzları, ulaştırma araçları, dünyanın şekli ve hareketleri, kara ve denizlerin değişimleri vb. incelenmektedir. Yurttaşlık dersinde ise; vatandaşlık hak ve ödevleri, politik ve adli teşkilat, antlaşmalar ve iş hayatı, milletlerarası münasebetler vb. Konular incelenmektedir(Karagöz, 1951:45).

Anlaşıldığı üzere 1948 programında ikinci devre müfredatı bilim dallarının niteliklerine göre düzenlenmiş derslerden ibarettir. Gerçek anlamı ile öğretim ünitelerini kapsamaktaydı. Bu ise programın, işlenmesinde pek çok sorun ortaya çıkarmıştır. Ve yine yeni bir program taslağı üzerinde çalışmalar başlamıştır.

2.7. 1962 programı

28 mart 1962 tarihinden 14 nisan 1962 tarihine kadar sürekli bir şekilde çalışmak suretiyle yeni ilkokul programı hazırlanmıştır. Meydana gelen taslak incelenmek üzere 12 mayıs 1962 tarihinde Talim ve terbiye Dairesine sunulmuştur. Eylül ayında da uygulamaya konulmuştur.

1962 program taslağında ilkokulun amaçları saptanmış ve bunlar dört ana başlık altında şu şekilde toplanmıştır;

- a. Kişisel bakımdan
- b. İnsanlık münasebetleri Bakımından
- c. Ekonomik Hayat Bakımından
- d. Toplumsal Hayat Bakımından (M.E.B, 1962:13-15).

1948 programındaki II. Devrede ayrı ayrı ders karakteri taşıyan Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi dersleri, 1962 programında, “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adlı bir ders altında toplanmıştır.

1962 program taslağına göre, Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinin amaçları şöyledir;

a. Türk çocuğunun ailesine, ulusuna, yurduna, Türk devrimlerine ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, inceleyici, fedakar ve fazilet sahibi iyi bir vatandaş, mükemmel bir insan olarak yetişirler.

b. Çocuklar şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlatları olduklarını duyarak, her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.

c. Ulusal kaynakları tanımak ve bunları korumanın ödev olduğunu kavratmak.

d. Yurdu ve dünyayı tanımak, çocuklara plan, kroki ve harita fikri vermek, onları bu araçları uygulayarak ve anlar hale getirmek

e. Çocuğa, uluslar ailesi içinde, Türk Ulusuna düşen insanlık ödevlerini öğretmek (Ne Mutlu Türküm Diyene, Yurtta sulh-Cihanda sulh) fikrini ve Birleşmiş Milletler ülküsünü benimsetmek (M.E.B, 1962:26-27).

Toplum ve ülke incelemeleri dersinin konusu çocuk psikolojisi bakımından olduğu kadar milli ve hayati değeri yönünden dikkatli bir seçime bağlı tutularak üniteler şeklinde düzenlenmiştir(Karagöz, 1951:21).

1962 program taslağı, 25-30 nisan 1968 tarihinde “Program Değerlendirme Semineri”nde incelenmiştir. Talim Terbiye Kurulu’nun 1 temmuz 1968 gün ve 171 sayılı kararı ile 1968 ilkokul programı kabul edilmiştir(İlkokul Programı, 1962:250).

2.8. 1968 Programı

1962 program taslağında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” olan dersin adı 1968 de “Sosyal Bilgiler” olarak ifade edilmiştir.

Bu programda Sosyal Bilgiler dersinin amaçları yine dört başlık altında toplanmış, bunların da alt basamakları belirlenmiştir.

a. Vatandaşlık görev ve Sorumlulukları yönünden,

b. Toplumda insanların birbirleriyle ilişkileri yönünden,

c. Çevreyi, yurdu, dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden,

d. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönünden (M.E.B.,1968:32-45).

Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi) dersinin amaçları 1968 ilkokul programında böyle yer almış 1990 yılında da çevre ve trafik ile ilgili konular eklenmiştir.

Yine 1973 tarihli Milli Eğitim Temel kanunu ilköğretimi 8 yıl halinde düzenlemiştir. Bu uygulamaya 1981-1982 yılında deneme amaçlı başlanmıştır. Buna

göre; temel eğitim 7-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsar ve zorunludur. 5 yıllık birinci kademe sonunda ilkokul, 3 yıllık ikinci kademe sonunda temel eğitim diploması (orta okul) verilir. 1982-83 öğretim yılında 8 yıllık eğitim uygulamasının 200 okula yayılacağı açıklanmıştır. Haziran 1983'te Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yapılan değişiklikler ve ekim 1983'te çıkarılan 2917 sayılı ilköğretim ve eğitim kanunu ile getirilen değişiklikler kısaca şöyledir; İlköğretim, 6-14 yaşlarındaki çocuklar için zorunludur ve ilköğretim okulları, 5 yıllık ilkokullar ile 3 yıllık ortaokullardan meydana gelir. İlkokulun son sınıfı bitirildiğinde ilkokul diploması, ortaokulun son sınıfı bitirildiğinde ortaokul diploması verilir. İlkokullar ve ortaokullar bağımsız okullar halinde kurulabileceği gibi, imkan ve şartlara göre birlikte de kurulabilir. 1983-1984 öğretim yılında 6 yaş uygulaması bazı okullarda başlatıldı (Büyükkaragöz, 1990:220).

İlköğretimin temel eğitim adıyla böyle uzaması, hemen her ülkede gözlenmektedir. Bizde de 5 yıllık bir ilköğretimin artık asgari bilgilere ve yeterliliğe sahip yurttaşlar yetiştirmede pek başarılı olmadığı anlaşılmış bulunmaktadır. Önceleri temel eğitim, sonraları ilköğretim okulu denen bu okulların kurulmaya çalışılmasındaki asıl neden budur. Buna 1981-82 öğretim yılında önce 10 okulda başlandı ve zamanla yaygınlaştırıldı. 9 mart 1992 de İlköğretim Kurumları Yönetmeliği yayınlandı. Buna göre; “mecburi öğrenim çağı, çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter”. **1997-1998 öğretim yılından itibaren ülke çapında 8 yıllık zorunlu İlköğretim uygulamasına geçildi.**

Temel eğitimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

a. “Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış alışkanlıkları kazandırmak, onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek,

b. “Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden geliştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır”.

Cumhuriyet döneminde İlköğretim Programları, yeni rejimin felsefesi bakımından gözden geçirilerek tekrar düzenlenmiştir (Akyüz,2002:317).

Mevcut Programda, dört boyutta ele alınan amaçlar çağdaş eğitim biliminin özelliklerine uymamaktadır. Amaçların taksonomik olarak yazılmaması, öğrenci düzeyine ve bir hedefte bulunması gereken özelliklere uygun olarak saptanmaması, gereken aşamalardan geçmemesi, davranışa dönüşecek özelliklerle örtüşmemesi, birbirleriyle çakışan hedeflerin bulunması sosyal bilgiler dersinin bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanlarına uygun olmaması açılarından ele alındığı zaman yeniden düzenlemeye gidilme sonucunu doğurmaktadır (Sönmez,1994:43).

Görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler dersi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış, amaçlar belirlenmiş, ancak bu hedeflere ulaşmak için seçilen yollarda sürekli aksaklıklar yaşanmıştır. İstenilen davranışların hayata geçirilememesi, yeni çalışmalara neden olmuş, bunlara özellikle son yıllarda hız kazandırmıştır.

3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

3.1. Türk Milli Eğitiminin Amaçları

1739 sayılı milli Eğitim temel Kanunu’na göre Türk Milli Eğitiminin genel amaçları aşağıda belirtilmiştir.

Genel Amaçlar

a. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milli eğitiminin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerinin benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve

daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

b. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

c. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

Milli Eğitimin genel amaçları doğrultusunda geliştirilen Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçları, Temel Eğitim Sosyal Bilgiler Programında şu şekilde toplanmıştır;

3.2. Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçları:

Öğrenciler, bu derste:

A. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden;

a. Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.

b. Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.

c. Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; Cumhuriyet rejiminin özelliklerini ve önemini kavrarlar.

d. Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterinin kavrar; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler.

e. Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.

f. Millet ve yurt işlerini her şeyin üzerinde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.

Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakarlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.

g. Toplumu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece milli değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimizi de

düşen insanlık görevleri olduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.

h. Türk İnkılabının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar; Türk İnkılabının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakar birer Türk evladı olarak yetişirler.

i. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca “ milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma” yolunda her fedakarlığı göze alabilme bilincini kazanırlar.

j. Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.

k. Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.

l. Kanun kavramını benimser; kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.

m. Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır; onları korumak gerektiğini öğrenirler.

B. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden;

a. İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.

b. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılamaları gerektiğini benimserler.

c. Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.

d. Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.

e. Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorunluluğunu kavrarlar.

f. Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

C. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanımaları yönünden;

a. Yurdumuzun, dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.

b. Türkiye'nin, yakın ve uzak komşu ülkeler ve dünya ülkeleri ile olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

c. Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler, Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.

d. İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.

e. Plan, kroki, harita ve grafik bilgilerini kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler.

f. Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.

g. Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

D. Ekonomik Yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden;

a. Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.

b. Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli koruma ve kullanma alışkanlığını kazanırlar.

c. Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını elde ederler.

d. Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.

e. İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.

f. Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.

g. Nüfus artış hızının ekonomiye ve eğitime olan etkisini kavrarlar.

3.3. Sosyal Bilgiler, 6. Sınıf Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi **Özel Amaçları:**

a. “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu” ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi.

b. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu sırada Anadolu'nun durumu bilgisi.

- c. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu sırada Balkanların durumu bilgisi.
- d. Kayıların Anadolu'ya gelişi ile ilgili olgular bilgisi.
- e. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili olgular bilgisi.
- f. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili olguları açıklayabilme.
- g. Balkanlar'da ilerleme ile ilgili olgular bilgisi.
- h. Balkanlar'da ilerleme ile ilgili olguları açıklayabilme.
- i. Osmanlı Devleti ile Anadolu Beylikleri arasındaki ilişkileri kavrayabilme.
- j. Ankara savaşı ile ilgili olgular bilgisi.
- k. Ankara savaşı ile ilgili olguları açıklayabilme.
- l. Balkanlarda ilerleme ile ilgili olgular bilgisi.
- m. Balkanlarda ki ilerleme ile ilgili olguları açıklayabilme.
- n. "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu" ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme.

3.4. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi

Konuları:

Ünite 6: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

- A.** Osmanlı Devleti'nin Kurulduğu sırada Anadolu ve Balkanların Siyasal Durumu
- B.** Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

- a. Kayıların Anadolu'ya gelişi ve yerleşmesi**
- b. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu**
 - 1. Marmara Bölgesi'nde ilerleme/ fetihler**
 - 2. Rumeli'ye geçiş ve burada yerleşme**
- c. Balkanlar'da İlerleme**
 - 1. Edirne'nin fethi**
 - 2. Sırp Sındığı savaşı**
 - 3. I. Kosova savaşı**
 - 4. Niğbolu savaşı**
 - 5. Anadolu'da Türk Siyasal Birliği'nin Kurulması (Osmanlı Devleti ile Anadolu Türk Beylikleri arasındaki ilişkiler)**
- d. Ankara savaşı ve sonuçları**
 - 1. Ankara savaşı**
 - 2. Türk Siyasal Birliği'nin bozulması ve yeniden kurulması**
- e. Balkanlarda İlerlemeye devam edilmesi**
 - 1. Edirne- Segedin Antlaşması**
 - 2. Varna savaşı**
 - 3. II. Kosova savaşı (savaşlar yer, zaman, neden ve sonuç ilişkilerine dayanılarak kısaca açıklanacaktır.**

III.BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın evreni, örnekleme, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

1. Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilemez (Karasar,1999:77)

2. Evren

Araştırma evrenini, Ankara ilinde 2003-2004 Eğitim- Öğretim yılında, eğiti- öğretime açık bulunan ilköğretim okullarında görevli Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile bu okullarda öğrenim gören, 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersi, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu" ünitesini görmüş olan 7.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

3. Örneklem

Ankara ilinde 2003-2004 öğretim yılında eğitim- öğretime açık bulunan ilköğretim okullarından sistematik örnekleme yöntemiyle seçilen okullarda

görevli,150 Sosyal Bilgiler Öğretmeni ile yine sistematik örnekleme yoluyla belirlenen 15 ilköğretim okulunda ki, toplam 440, 7. Sınıf öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan okul ve bu okullardaki öğrenci sayılarına aşağıda verilmiştir:

İlköğretim Okulunun adı;	Öğrenci sayısı:
1. Hüseyin Güllü İ.Ö.O.- Altındağ	30
2.Telsizler İ.Ö.O.- Altındağ	30
3.Uruş İ.Ö.O.- Beypazarı	20
4. Boztepe İ.Ö.O.- Çankaya	30
5. İzçiler İ.Ö.O.- Çankaya	30
6. Gümüş Pala İ.Ö.O.- Elmadağ	30
7. Gençosman İ.Ö.O.- Polatlı	30
8. Batıkent İ.Ö.O.- Yenimahalle	30
9. Müjgan Karaçalı İ.Ö.O.- Yenimahalle	30
10. İbni Sina İ.Ö.O.- Keçiören	30
11. Şehit Kubilay İ.Ö.O.- Keçiören	30
12. Ege İ.Ö.O.- Mamak	30
13. Ulu Önder İ.Ö.O.- Mamak	30
14. Fatih İ.Ö.O.- Sincan	30
15. Hasan Ali Yücel İ.Ö.O.- Etimesgut	30

Toplam:

440 Öğrenci.

Araştırmanın örneklemi için seçilen okullardan 15'ne ulaşılmış ve öğrenci anketleri eksiksiz cevaplanarak toplanmıştır. Yine öğretmen anketi de, Ankara İlinde görevli, 150 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır.

Okullar seçilirken, farklı statüde olmalarına dikkat edilmiştir. Bu sebeple; biri köy de bulunan bir ilköğretim okulu iken, diğer okulları farklı sosyo- ekonomik çevrelerden seçilmiştir. Böylece farklı statüdeki okullar açısından da durumun ne olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

4. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada kullanılan veri toplama aracı, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Birinci aşamada araştırmacı, ilgili literatürü taramış ve Sosyal Bilgiler Programlarına ulaşmış, sosyal Bilgiler dersinin, Cumhuriyet döneminden itibaren tarihsel gelişimini değerlendirmiş, halen kullanılan Sosyal bilgiler dersi programına ulaşılmış ve programlar ile ilgili genel durum tespit edilmiştir. Araştırma için, öğretmen görüşlerine dayanan ve öğrencilerin durumlarını ortaya koyan iki anket hazırlanmıştır. Öğrenci başarı testi, halen kullanılan Sosyal Bilgiler Programının, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu" ünitesi, özel amaçlarına göre, ilköğretim okullarında kullanılan 6.sınıf ders kitaplarına göre hazırlanmıştır. Öğretmen anketi de yine Sosyal Bilgiler Dersi Programında belirtilen 6.sınıf "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu" ünitesi özel amaç-davranışlarına dayanılarak hazırlanmıştır. araştırmanın ikinci aşamasında, hazırlanan anket soruları, uzman görüşüne başvurularak belirlenmiş ve araştırmanın sonuçları açısından beklentiler cevap verebileceği görülmüştür. Üçüncü aşamada veri toplama araçları, güvenilirlikleri tespit edilmek üzere önteste tabi tutulmuş, sonuç olarak; öğrenciler için 39 sorudan oluşan bir başarı testi, öğretmenler içinde bir anket hazırlanmıştır. hazırlanan anketler, 440 öğrenciye ve 150 öğretmene uygulanmıştır.

5. Verilerin Toplanması

Ankara ilinde bulunan ilköğretim okullarında, anket çalışması yapabilmek amacıyla, Ankara Valiliği, Milli Eğitim Müdürlüğü, Kültür Bölümü'nden 09.03.2004 tarih ve 860/2463 sayılı yasal izin alınmıştır.

Geliştirilmiş olan veri toplama araçları (anket) ile yasal izinlerin alınmasının ardından verilerin toplanması işlemine başlanmıştır.

Araştırmacı, ölçme araçlarını kendisi okullara ulaştırmış ve uygulandıktan sonra geri toplamıştır.

6. Verilerin Toplanması ve Yorumlanması

Araştırmanın genel amacı çerçevesinde cevapları aranan alt problemlere yönelik olarak toplanan veriler, bilgisayara kaydedilmiş ve istatistiksel çözümler SPS (Statistical Packet For The Social Science) programından yararlanılarak yapılmıştır.

İlköğretim sosyal bilgiler 6.sınıf öğrencilerinin “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” ünitesi ile ilgili başarılarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ilişkisiz örneklem t-testi (independent sample t-test) uygulanmıştır. Öğrencilerin başarılarının okullarının bulunduğu yere, okulun eğitim durumuna, kardeş sayılarına, annelerinin eğitim durumuna, babalarının eğitim durumuna, anne ve babalarının iş durumuna ve ders çalışırken kullandıkları araçlara göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için de, bir yönlü ANOVA (one-way ANOVA) analizi uygulanmıştır. ANOVA analizlerinde ortalama puanların çoklu karşılaştırılması için de, Scheffe testi kullanılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine göre, ilköğretim sosyal bilgiler 6.sınıf “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeylerinin, öğretmenlerin mesleki kıdemlerine, mezun oldukları eğitim kurumuna, branşlarına, hizmet içi kurs ve seminerlerle katılım ve bu katılımın süresine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için de, bir yönlü ANOVA (one-way ANOVA) analizi uygulanmıştır. ANOVA analizlerinde ortalama puanların çoklu karşılaştırılması için de Scheffe testi kullanılmıştır.

IV.BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular sunulmakta, açıklanmakta ve yorumlanmaktadır.

Her insan değişik özellikleri ile birbirinden farklıdır. Aynı sınıftaki öğrencilerin bile, bu farklılıklar nedeniyle aynı oranda başarılı olmaları mümkün değildir. Bu sebeple sosyal çevreleri, kültürel yapıları, fiziki şartları ve ekonomik imkanları birbirinden farklı olan okullardaki başarı durumlarının değişik oranlarda çıkması olağandır.

Öğrenciler için geçerli olan farklılıklar, öğretmenler için de geçerlidir. Öğretmenlerin de farklı özellikleri, öğretme işinde değişikliklere yol açmaktadır. Onların da eğitim durumları, mesleki kıdemleri, branşları ve eğitim hazırlıkları; eğitim- öğretim işinde çeşitliliklere yol açmaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz farklılıkları tamamen ortadan kaldırmamız mümkün değildir. Bunların ortadan kalkması belki, eğitimde bir standart sağlayacak ve başarıyı artıracaktır. Ancak değişmeyen insanlar ve şartların farklılığı her zaman öğrenmeyi farklı kılacaktır.

Şimdi, sırasıyla; öğrenci kişisel özellikleri ve başarıya etkileri, okullara göre öğrenci başarı oranları, öğretmen kişisel özellikleri ve başarıya etkileri ve son olarak da öğretmen anket sonuçları sorulara göre belirtilecektir.

1. Alt problem:İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler öğrencilerinin kişisel özellikleri ile amaçların kazanılmışlık düzeyine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Sorusunun değerlendirilmesi;

TABLO-1. Öğrencilerin cinsiyetine göre ilişkisiz örneklem t-testi sonuçları

Gru p	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
1	Kız	184	14,90	5,51	438	2,23	0,026
2	Erkek	256	16,09	5,57			

Tablo-1 de verilen t-testi sonuçlarına bakıldığında, Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi ile ilgili başarı açısından erkek öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu anlaşılmaktadır ($t(438)= 2,229$; $p<0,05$). Bu durumun ortaya çıkmasında ki neden, kız öğrencilerin günümüz şartlarında bile hala eğitime tam anlamıyla önem verilmediğini gösterebilir.

TABLO-2. Öğrencilerin okullarının bulunduğu yere göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	678,19	2	339,09	11,42	0,000	1-2, 1-3
Gruplar İçi	12965,60	437	29,67			
Toplam	13643,79	439				

Tablo-2 de verilen ANOVA sonuçlarına göre, öğrencilerin Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi ile ilgili başarılarında öğrencilerin okullarının bulunduğu yere göre anlamlı farklılıklar vardır ($F(2-437)=11,43$; $p<0,001$). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçları, Tablo-3 de gösterilen, 1. ile 2. grup ve 1.ile 3. grup arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya çıkardı ($p< 0,05$). Bu gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Tablo 3 de verilen, okulların bulunduğu yere göre öğrencilerin ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında, il merkezinde öğrenim gören öğrencilerin ilçe merkezinde öğrenim

gören öğrencilerden ve yine il merkezinde öğrenim gören öğrencilerin kasabada öğrenim gören öğrencilerden istatistiksel olarak daha başarılı oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum çoğunlukla, ekonomik imkansızlıklar ve ailelerin eğitim düzeyleri ile eğitime bakış açıları gibi etkenlerle açıklanabilir.

TABLO-3. Öğrencilerin okullarının bulunduğu yere göre başarı testi ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Okulun Bulunduğu Yer	N	$\bar{X}$	S
1	İl Merkezi	360	16,12	5,49
2	İlçe merkezi	60	13,98	5,57
3	Kasaba	20	11,00	3,83
	Toplam	440	15,59	5,57

TABLO-4. Öğrencilerin okullarını öğretim durumuna göre ilişkisiz örneklemeler t-testi sonuçları

Öğretim Durumu	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Normal Öğretim	50	13,42	6,22	438	2,96	0,003
İkili Öğretim	390	15,87	5,43			

Tablo-4 de verilen t-testi sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi ile ilgili başarılarının okullarının öğretim durumuna göre anlamlı farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır ($t(438) = 2,96$; $p < 0,01$). Tablo-4 deki ortalama değerler bakıldığında da ikili öğretim yapan okul öğrencileri normal öğretim yapan okul öğrencilerinden istatistiksel olarak daha başarılıdır. Bu da bu okulların, il merkezinde bulunmaları, imkanlarının daha çeşitli olması, öğretmen kadrolarının yeterli olması gibi unsurlarla açıklanabilir. Yine il merkezinde öğrenim gören öğrencilerin, okul dışı etkinliklere de (kurs- dersane) yoğun olarak katılım sağladıkları bilinmektedir. Bu durum da başarıyı arttıran bir faktördür.

TABLO-5. Öğrencilerin kardeş sayısına göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	290,13	3	96,71	3,15	0,025	2-3
Gruplar İçi	13353,66	436	30,62			
Toplam	13643,79	439				

Tablo-5 de verilen ANOVA sonuçlarına göre, öğrencilerin Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi ile ilgili başarılarında öğrencilerin kardeş sayısına göre anlamlı farklılıklar vardır ($F(3-436)=3,16$; $p<0,05$). Bu anlamlı farklılığın, Tablo-6 da gösterilen hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçları sadece 2. grup ile 3. grup arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya çıkardı ($p<0,05$). Bu gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Tablo 6 da verilen, kardeş sayısına göre öğrencilerin ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında, bir kardeşi olan öğrencilerin iki kardeşli olan öğrencilerden istatistiksel olarak daha başarılı oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum da, özellikle ailelerin çocuk sayılarının, öğrencilerin eğitim- öğretim faaliyetlerini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Çünkü, çocuk sayısına göre, ekonomik imkanlar ve duygusal anlamda doygunluk yaşanacaktır. Yani sosyo-ekonomik durum ailelerin yapısını, aile yapıları da başarıyı etkilemektedir.

TABLO-6. Öğrencilerin kardeş sayısına göre başarı testi ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	S
1	Yok	61	15,03	5,50
2	1	198	16,45	5,91
3	2	113	14,56	4,95
4	3-4	68	15,32	5,30
	Toplam	440	15,59	5,57

TABLO-7. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1269,11	4	317,27	11,15	0,000	1-5, 2-4, 2-5, 3-4,3-5
Gruplar İçi	12374,68	435	28,44			
Toplam	13643,79	439				

Tablo-7 de verilen ANOVA sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi ile ilgili başarılarında öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı farklılıklar vardır ($p < 0,05$). Bu anlamlı farklılığın, Tablo-8 de gösterilen hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçları 1. grup ile 5. grup, 2. grup ile 4. grup, 2 grup ile 5. grup, 3 grup ile 4. grup ve 3 grup ile 5. grup arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya çıkardı ($F(4-435)=11,15$; $p<0,001$). Bu gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Tablo 8 de verilen, annelerinin eğitim durumuna göre öğrencilerin ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında, annesi yüksek okul veya fakülte mezunu olan öğrenciler annesi ortaokul ve ilkokul mezunu ve okuma yazma bilmeyen öğrencilerden daha başarılıdır. Ayrıca, annesi lise mezunu olan öğrenciler annesi ilkokul mezunu ve ortaokul mezunu olan öğrencilerden istatistiksel olarak daha başarılıdır. Çocuk eğitiminde annelerin ne kadar etkin olduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Eğitimli annelerin ise, çocuklarını okul yaşamlarında olumlu etkilediği baskın olarak hissedilmektedir.

TABLO-8. Öğrencilerin başarı testi ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Annenizin eğitim durumu	N	$\bar{X}$	S
1	Okuma yazma bilmiyor	10	11,80	6,54
2	İlkokul mezunu	202	14,88	5,20
3	Ortaokul mezunu	75	13,92	5,21
4	Lise mezunu	120	17,03	5,24
5	Yüksek okul/ fakülte mezunu	33	19,72	6,30
	Toplam	440	15,59	5,57

TABLO-9. Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1197,62	4	299,40	10,46	0,000	2-5, 3-5, 4-5
Gruplar İçi	12446,17	435	28,61			
Toplam	13643,79	439				

Tablo-9 de verilen ANOVA sonuçlarına göre, öğrencilerin Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi ile ilgili başarılarında öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre anlamlı farklılıklar vardır ($F(4-435)=10,46$; $p<0,001$). Bu anlamlı farklılığın, Tablo-10 da gösterilen hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçları 2. grup ile 5. grup, 3 grup ile 5. grup ve 4 grup ile 5. grup arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya çıkardı ($p< 0,05$). Bu gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Tablo 10 da verilen, babalarının eğitim durumuna göre öğrencilerin ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında, babası yüksek okul veya fakülte mezunu olan öğrenciler babası ortaokul, ilkokul mezunu ve lise mezunu olan öğrencilerden daha başarılıdır. Bunun da açıklaması, eğitilmiş insanların eğitim faaliyetlerine bakış açısı ile açıklanabilir. Eğitilmiş anne- babalar, çocuklarının eğitimlerine ciddi destek vermektedir.

TABLO-10. Öğrencilerin eğitim durumuna göre başarı testi ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Babanızın eğitim durumu	N	$\bar{X}$	S
1	Okuma yazma bilmiyor	4	12,00	4,54
2	İlkokul mezunu	73	13,27	4,51
3	Ortaokul mezunu	96	15,17	5,87
4	Lise mezunu	178	15,42	5,00
5	Yüksek okul/ fakülte mezunu	89	18,46	6,05
	Toplam	440	15,60	5,57

TABLO-11. Öğrencilerin anne ve babalarını iş durumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	516,54	3	172,18	5,71	0,001	1-3
Gruplar İçi	13127,25	436	30,11			
Toplam	13643,79	439				

Tablo-11 de verilen ANOVA sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi ile ilgili başarılarında öğrencilerin anne ve babalarını iş durumuna göre anlamlı farklılıklar vardır ($F(3-436)=5,72$; $p<0,01$). Bu anlamlı farklılığın, Tablo-12 de gösterilen hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçları sadece 1. grup ile 3. grup arasında anlamlı bir farkın olduğunu ortaya çıkardı ($p<0,05$). Bu gruplar arasındaki anlamlı farklılığın hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Tablo 12 de verilen, anne ve babalarını iş durumuna göre öğrencilerin ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında, hem annesi hem de babası çalışan öğrenciler sadece babası çalışan öğrencilerden daha başarılıdır. Bu durum da yine, ekonomik şartlarla açıklanabilmektedir. Çalışan anne- babaların, imkanları daha çeşitli olduğundan, çocukları da bunlardan en iyi şekilde yararlanmaktadır.

TABLO-12. Öğrencilerin anne baba iş durumuna göre başarı testi ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Anne Baba İş Durumu	N	$\bar{X}$	S
1	Baba Çalışıyor	314	15,11	5,38
2	Anne Çalışıyor	7	14,43	2,64
3	Anne ve Baba Çalışıyor	116	17,17	5,87
4	Anne ve Baba Çalışmıyor	3	8,67	6,03
	Toplam	440	15,60	5,57

TABLO-13. Öğrencilerin ders çalışırken kullandıkları ders araçlarına göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	217,13	3	72,38	2,35	0,072	
Gruplar İçi	13426,67	436	30,79			
Toplam	13643,80	439				

Tablo-13 de verilen ANOVA sonuçlarına göre, öğrencilerin Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi ile ilgili başarılarında öğrencilerin ders çalışırken kullandıkları ders araçlarına göre anlamlı farklılıklar yoktur ($F(3-436)=2,35$; $p>0,05$). Bunun nedeni olarak da konu ile ilgili hatta Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili yeterli materyallerin olmayışı gösterilebilir. Tablo-14 de öğrencilerin ders çalışırken kullandıkları ders araçlarına göre başarı testi ortalamaları ve standart sapma değerleri verilmiştir.

TABLO-14. Öğrencilerin ders çalışırken kullandıkları ders araçlarına göre başarı testi ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Ders Aracı	N	$\bar{X}$	S
1	Radyo-teyp	313	15,20	5,50
2	Tv	26	15,73	5,21
3	Video-vcd	20	15,75	5,38
4	Bilgisayar	81	17,04	5,88
	Toplam	440	15,60	5,57

2. Alt Problem: İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler dersi, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının öğrenciler tarafından kazanılmışlık düzeyi nedir? Sorusunun değerlendirilmesi;

TABLO-15. Örneklemdeki okulların başarı sırasına göre ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri

	Okul Adı	$\bar{X}$	S	% değer
1	Müjgan Karaçalı İ.Ö.O Yenimahalle	19,27	7,13	49,41
2	Fatih İ.Ö.O Sincan	17,43	5,02	44,69
3	İzciler İ.Ö.O Çankaya	17,27	5,49	44,28
4	Hasan Ali Yücel İ.Ö.O Etimesgut	16,93	5,18	43,41
5	İbni Sina İ.Ö.O Keçiören	16,83	5,41	43,15
6	Batıkent İ.Ö.O Yenimahalle	16,60	5,05	42,56
7	Şehit Kubilay İ.Ö.O Keçiören	16,30	5,53	41,79
8	Boztepe İ.Ö.O Çankaya	16,27	5,76	41,71
9	Gümüş Pala İ.Ö.O Elmadag	15,03	7,01	38,53
10	Ulu Önder İ.Ö.O Mamak	14,87	4,65	38,13
11	Telsizler İ.Ö.O Altındağ	14,77	4,76	37,87
12	Ege İ.Ö.O Mamak	14,63	4,96	37,51
13	Gençosman İ.Ö.O Polatlı	12,93	3,44	33,15
14	Hüseyin Güllü Ceylan İ.Ö.O Altındağ	12,30	3,33	31,54
15	Uruş İ.Ö.O Beypazarı	11,00	3,84	28,21

Bu % değerler her okulun ortalama değerleri / 39 x 100 = ile hesaplandı.
Örneğin (19,27/39) x100 = 49,41

Anket uygulanan okullar genel olarak değerlendirilmiş ve sonuç olarak okul başarıları yukarıda belirtilmiştir. En başarılı okul, merkez ilçelerden biri olan Yenimahalle ilçesi, Batıkent mahallesi Müjgan Karaçalı İlköğretim Okulu olmuştur. Sırasıyla bakıldığında, merkez ilçe okullarının taşra ilçelerindeki okullara göre daha başarılı olduğu görülmektedir. Başarı durumu en düşük olan okul ise Beypazarı ilçesine bağlı Uruş köyündedir.

TABLO-16. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine göre, ilköğretim Sosyal Bilgiler 6.sınıf “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” ünitesi amaçlarının en düşük değerden en yüksek değere doğru kazanılmışlık düzeyleri ortalamaları ve standart sapma değerleri:

Soru numarası	$\bar{X}$	S
39	1,35	0,64
38	2,45	0,76
36	2,48	0,77
35	2,51	0,76
33	2,55	0,66
6	2,57	0,72
34	2,59	0,79
5	2,69	0,69
4	2,69	0,74
15	2,70	0,80
8	2,75	0,68
14	2,75	0,65
13	2,77	0,65
23	2,78	0,86
21	2,79	0,82
11	2,80	0,65
7	2,81	0,68
22	2,84	0,87
2	2,86	0,78
28	2,86	0,68
29	2,86	0,63
3	2,87	0,71
12	2,87	0,69
37	2,95	0,91
20	3,02	0,91
1	3,03	0,70
30	3,05	0,82
19	3,06	0,91
27	3,08	0,78
9	3,15	0,65
10	3,15	0,65
26	3,21	0,81
16	3,36	0,77
32	3,43	0,72
31	3,44	0,72
18	3,52	0,73
17	3,54	0,73
24	3,65	0,75
25	3,67	0,68

Bu tabloda ortaya çıkan sonuç, genel olarak değerlendirildiğinde; Sosyal Bilgiler dersi öğretiminin en önemli unsurlarından biri olan harita bilgisi konusunun, öğretiminde ciddi bir sorun yaşanmaktadır. Özellikle, programın özel amaç-davranışları içerisinde bulunan, “tarih şeridi” konusunun tamamen ihmal edildiği gözlenmektedir. Tarih Şeritlerinin sadece İlköğretimin birinci kademesinde kullanılıp daha sonra terk edilmesi, bunun nedeni olarak gösterilebilir. Sadece tarih şeridi de değil genel olarak harita bilgisi konusu es geçilmiş, bu da öğretimin kalıcılığına zarar vermiştir.

Yine ünitenin ilk konuları içinde yer alan, “Anadolu ve Balkanların genel durumu” tabi burada ; siyasi, ekonomik ve sosyal durumlar kastedilmekte olup, bu kavramların, fazla örneklendirilmemesi ve seviyeyi aşan konular olması, öğretiminde sıkıntılar yaşanmasına yol açmıştır.

Özellikle öğretiminde sıkıntı çekilen alanlar; ekonomik, siyasal, sosyal durumlar, diğer devlet ve beyliklerle olan ilişkiler konularıdır. Anket sonuçlarına göre en başarılı olunan konu ise; başta Ankara savaşı olmak üzere, tarihi popilizme sahip olan savaş, olay ve olgulardır. Çünkü bu konular önemli dönüm noktaları, büyük başarılar veya büyük başarısızlıklardan bahseder. Bunlar da, özellikle tarih konularında dikkat çekme adına önemli özelliklerdir.

3.-4. Alt Problemler: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel özellikleri (mesleki kıdem, öğrenim durumu, branş, hizmetiçi eğitim durumu ve hizmetiçi eğitim süresi) ile amaçların kazanılmışlık düzeyine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Sorusunun değerlendirilmesi;

TABLO-17. Amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	12680,20	4	3170,05	10,61	0,000	1-3,1-4, 1-5, 2-5
Gruplar İçi	43331,24	145	298,84			
Toplam	56011,44	149				

Tablo-17 de verilen ANOVA sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlere göre ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi amaçlarının öğrenciler tarafından kazanılmışlık düzeylerinde öğretmenlerin mesleki kıdemleri dikkate alındığında anlamlı farklılıklar vardır ($F(4-145)=11,61$; $p<0,001$). Bu anlamlı farklılığın, Tabko-18 de gösterilen hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçları 1. grup ile 3. grup, 1 grup ile 4. grup, 1 grup ile 5. grup ve 2 grup ile 5 grup. arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya çıkardı ($p<0,05$). Bu gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Tablo 17 de verilen, amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ortalamaları ve standart sapma değerleri, 11-15 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerden, 16-20 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerden, 21 ve üstü mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerden ve 21 ve üstü mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerden istatistiksel olarak daha iyi olduğunu göstermektedir. Burada karşımıza, öğretmenlik mesleğine yeni başlayan ve görevinin ilk yıllarında olan öğretmenler, başarı durumuna daha objektif yaklaşabilmektedir. Ama mesleki kıdemi fazla olan öğretmenler, bu anketin kendi başarı veya başarısızlığını ölçtüğü kaygısıyla olaya biraz öznel yaklaşmış hatta bir çoğu açıkça dile getirmiştir. Bunların dışında, yılların tecrübesi, yaşanmışlıklar ve başarıyı iyi tanımaları; yukarıdaki anlamlı farklılığı açıklar düzeydedir.

TABLO-18. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Mesleki kıdem	N	$\bar{X}$	S
1	0-5 yıl	24	97,21	17,94
2	6-10 yıl	34	108,23	17,32
3	11-15 yıl	27	116,30	19,59
4	16-20 yıl	30	116,23	10,09
5	21 ve üstü yıl	35	125,37	19,62
	Toplam	150	113,52	19,39

TABLO-19. Amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin mezun olduğu eğitim kurumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	8547,06	2	4273,53	13,23	0,000	1-2,1-3, 2-3
Gruplar İçi	47464,38	147	322,89			
Toplam	56011,44	149				

Tablo-19 da verilen ANOVA sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlere göre ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi amaçlarının öğrenciler tarafından kazanılmışlık düzeylerinde öğretmenlerin mezun olduğu eğitim kurumu dikkate alındığında anlamlı farklılıklar vardır ($F(2-147)=13,24$; $p<0,001$). Bu anlamlı farklılığın, Tablo-20 de gösterilen hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçları 1. grup ile 2. grup, 1 grup ile 3. grup ve 2 grup ile 3 grup. arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya çıkardı ($p<0,05$). Bu gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Tablo 20 de verilen, amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin mezun olduğu eğitim kurumuna göre ortalamaları ve standart sapma değerleri, üç yıllık eğitim enstitüsü mezunu olan öğretmenlerin lisans mezunu olan öğretmenlerden, üç yıllık eğitim enstitüsü mezunu olan öğretmenlerin lisans üstü mezunu olan öğretmenlerden ve lisans mezunu olan öğretmenlerin lisans üstü mezunu olan öğretmenlerden istatistiksel olarak daha iyi olduğunu göstermektedir. Bu durum oldukça dikkat çekicidir, mesleki kıdem konusunda karşımıza çıkan sorun burada da kendini göstermiştir. Aslında yüksek lisans ve lisans mezunu öğretmenlerin daha başarılı olmaları beklenirken, üç yıllık eğitim enstitüsü mezunları testlere göre daha başarılı durumdadır. Genç öğretmenlerin, ellerindeki imkanlarla yetinmek istememeleri, daha iyi eğitim şartlarına ulaşmak istemeleri ve bugün ki başarıyı yeterli görmemeleri, kendilerine dair özeleştiri yapabilmeleri, onların testlere göre başarısız olmalarına yol açmıştır.

TABLO-20. Öğretmenlerin mezun olduğu eğitim kurumuna göre ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Mezun olduğu eğitim kurumu	N	$\bar{X}$	S
1	Üç yıllık eğitim enstitüsü	33	124,54	17,99
2	Lisans	109	111,87	18,19
3	Lisans üstü	8	90,50	13,97
	Toplam	150	113,52	19,39

TABLO-21. Amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin branşlarına göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	791,60	2	395,80	1,05	0,35	----
Gruplar İçi	55219,84	147	375,64			
Toplam	56011,44	149				

Tablo-21 de verilen ANOVA sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlere göre ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi amaçlarının öğrenciler tarafından kazanılmışlık düzeylerinde öğretmenlerin branşları dikkate alındığında anlamlı farklılıklar yoktur ($F(2-147)=1,05$; $p>0,05$). Tablo-22 de öğretmenlerin branşlarına göre ortalamaları ve standart sapma değerleri verilmiştir. Aslında beklenen durum; Sosyal Bilgiler branşında ki öğretmenlerin daha başarılı olmaları iken, anketleri cevaplamış öğretmenlerin pek çoğu, farklı branşlarda olmalarına rağmen uzun süre, ilköğretim kurumlarında (ilkokul ve ortaokul- ilköğretim okulu) çalışmışlar ve programa hakim olmuşlardır.

TABLO-22. Öğretmenlerin branşlarına göre ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Branş	N	$\bar{X}$	S
1	Sosyal Bilgiler	42	116,21	23,47
2	Tarih	87	113,38	15,97
3	Coğrafya	21	108,71	23,11
	Toplam	150	113,52	19,39

TABLO-23. Amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin hizmet içi kurs ve seminere katılımına göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	9166,33	2	4583,17	14,38	0,000	1-3, 2-3
Gruplar İçi	46845,11	147	318,67			
Toplam	56011,44	149				

Tablo-23 de verilen ANOVA sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlere göre ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi amaçlarının öğrenciler tarafından kazanılmışlık düzeylerinde öğretmenlerin hizmet içi kurs ve seminere katılımı dikkate alındığında anlamlı farklılıklar vardır ($F(2-147)=14,38$; $p<0,001$). Bu anlamlı farklılığın, Tablo-24 de gösterilen hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçları 1. grup ile 3. grup ve 2 grup ile 3 grup. arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya çıkardı ($p<0,05$). Bu gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Tablo 24 de verilen, amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin hizmet içi kurs ve seminere katılımına göre ortalamaları ve standart sapma değerleri, 2 ve daha fazla hizmet içi kurs ve seminere katılan öğretmenlerin hiç katılmayan ve 1 defa katılan öğretmenlerden istatistiksel olarak daha iyi olduğunu göstermektedir. Bu durum da, yapılan hizmet içi kurs ve seminerlerin, öğretmenlerin başarılarını ve dolayısıyla eğitim- öğretim faaliyetleri de olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

TABLO-24. Öğretmenlerin hizmet içi kurs ve seminere katılımına göre ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Katılım durumu	N	$\bar{X}$	S
1	Hiç katılmadım	95	110,58	18,08
2	1 defa katıldım	42	112,36	15,30
3	2 ve daha fazla katıldım	13	138,77	23,29
	Toplam	150	113,52	19,39

TABLO-25. Amaçların kazanılmışlığı açısından hizmet içi kurs ve seminerlere katılım süresine göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	3293,22	2	1646,61	4,59	0,012	1-3
Gruplar İçi	52718,22	147	358,63			
Toplam	56011,44	149				

Tablo-25 de verilen ANOVA sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlere göre ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler Osmanlı devletinin kuruluşu ünitesi amaçlarının öğrenciler tarafından kazanılmışlık düzeylerinde öğretmenlerin hizmet içi kurs ve seminerlere katılım süresi dikkate alındığında anlamlı farklılıklar vardır ($F(2-147)=4,59$; $p<0,05$). Bu anlamlı farklılığın, Tablo-26 da gösterilen hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçları sadece 1. grup ile 3. grup. arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu ortaya çıkardı ($p<0,05$). Bu gruplar arasındaki anlamlı farklılığın hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Tablo 26 da verilen, amaçların kazanılmışlığı açısından öğretmenlerin hizmet içi kurs ve seminere katılım süresine göre ortalamaları ve standart sapma değerleri, 10-20 gün katılımı olan öğretmenlerin hiç katılmayan öğretmenlerden istatistiksel olarak daha iyi olduğunu göstermektedir. Hizmet içi kurs ve seminerlerin önemi açıkça ortaya çıkmıştır.

TABLO-26. Öğretmenlerin hizmet içi kurs ve seminerlere katılım süresine göre ortalamaları ve standart sapma değerleri

Grup	Katılma süresi	N	$\bar{X}$	S
1	Hiç katılmadım	95	110,58	18,08
2	5 gün	42	116,17	18,15
3	10-20 gün	13	126,46	26,57
	Toplam	150	113,52	19,39

V.BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın sonuçları ve araştırma bulgularına dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilecektir. Böylelikle; İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler dersi Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarını kazanılmasında ortaya çıkan sorunlar nelerdir? ve, ilköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler dersi Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi amaçlarının kazanılmışlık düzeyini etkileyen sorunları giderici çözüm önerileri nelerdir? alt problemlerine de cevap verilmeye çalışılacaktır.

1. Sonuç

Ülkemizde yaşanan problemlerin en önemlilerinden biri de eğitim alanının da yaşanmaktadır. Hatta bu problemler, diğer alanlarda yaşadığımız sorunları da tetikler niteliktedir. Özellikle Eğitim- Öğretim alanında, faaliyetler sürdürülmekte fakat yeterli gelmemektedir. Öncelikle yapılması gereken iş; problemlerin kaynağını bulmaktır.

Bahsedilen sorunlardan biri de, Türk Milli Eğitimi'nin Genel Hedefleri ile hemen hemen örtüşen, Sosyal Bilgiler öğretiminde yaşanmaktadır. Sosyal bilgiler dersi, ortaya çıkışından bu yana, belirlenen hedefler bakımından çok faydalı bir ders olarak karşımıza çıkar. Ancak, arzu edilen hedeflerin davranışa dönüştürülmesinde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Çünkü, beklenen davranışların oluşması için gerekli ders programları hazırlanamamıştır.

Araştırmanın konusu bir tarih ünitesi olduğu için, özellikle bu alanda ortaya çıkan duruma bakılacaktır. Bu durum, sosyal bilgiler dersi adına genelleme

yapmamıza engel olmamaktadır. Çünkü aynı teknikler; coğrafya ile vatandaşlık ve insan hakları (yurttaşlık bilgisi) konularında da gözlenmektedir.

Bireylerin sosyal bilgiler öğretimi ile; çevresini tanıyan, geçmişini bilen ve geleceğine yön verebilen, devlete ve çevresine karşı görev ve sorumluluklarını bilen iyi vatandaşların yetişmesi amaçlanmıştır.

Geçmişini bilen ve geleceğine yön verebilen bireyler bunu ancak tarih öğretimi ile gerçekleştirebilir. Araştırma konusu olan “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” ünitesinden yola çıkarak, sosyal bilgiler ve tarih öğretimi konusunda, istenilen amaçlara tam manasıyla ulaşamadığı gözlenmektedir.

Sosyal Bilgiler ders kitapları, tarih ünitelerinin isim ve kronoloji ezberletici mahiyette ve genellikle siyasi tarih öğretimine yönelik hazırlanmış olması, öğrencinin derse eğilimini olumsuz yönde etkilemektedir. Son zamanlarda yapılan düzenlemelerle bu durum düzeltilmeye çalışılsa da, bu konulara ilgisizlik bir türlü engellenememiştir.

Bu konuda karşılaşılan bir başka problem de, zamanın kısıtlı olması, kısa sürede öğretilen konuları pekiştirmek için tekrar ve örnekleme gibi uygulamalara, öğretimin farklı yöntemlerine müracaat edilmemesidir. Yine ünitemizin 6.sınıf sosyal bilgiler dersinin son ünitesi olması, bu dönemin sıcak havalar ve okulun son günlerine gelmesi, yaşanan olumsuzlukları daha da artırmaktadır. Öyle ki 7.sınıf, sosyal bilgiler dersi tarih ünitelerine temel oluşturacak bu konu, arada kaynamakta ve programların ağır olması nedeniyle tekrar edilememektedir. Ancak öğretmenlerin özverileriyle destek yapılmaktadır.

Öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına dayanmayan eğitim pratik sonuçlar üretemez. İlköğretim öğrencilerinin ilgi ve ihtiyaçlarını belirlemek, onların derse ilişkin görüşlerini almak gerekmektedir. Öğrencilerin, yaşadıkları ikilemler ortadan kaldırılmalıdır. Okul dışı tarih yorumları ve sürdürülen yaşam ile okul içindeki tarih

yorumlarından ve olması gereken toplum yapısından kaynaklanan anlamsızlıklar ortadan kaldırılmalıdır.

Eğitim kişinin sosyalleşmesini ve içinde yaşadığı toplumun bir parçası olmasını sağlamaktadır. Sosyal bilgiler dersi de, bu amaca ulaşmak için tutulan veya tutulması gereken en kısa yoldur.

İlköğretimde, sosyal bilgilerin bir parçası olarak düşünülmesi gereken tarih konularının, sosyal bilgiler dersinin amaçlarını ve yapısına uygun bir biçimde, öğrenciye yakın çevresiyle ilişkili davranış kalıpları, olumlu tutumlar ve değerler kazandırabilecek şekilde verilmesi çok daha uygundur. Tarih öğretmenin olgu, olay ve kavram temeline dayalı olması gerektiği söylenebilir. Öğrencinin bilgiyi kazanmaya ve işlemeye yönelik becerilerinin geliştiği ilköğretim düzeyi yalın olarak tarihsel bilginin algılanabilir olduğu düzeydir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretimi gerçekleştirilirken, amaçlar doğrultusunda programlar hazırlanmalıdır. Amaçların davranışa dönüştürülmesi ve kalıcılığının sağlanması dersin kendisinden beklenen sonuçları almak açısından ihmal edilemez bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Öneriler

“İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler, Osmanlı Devleti’ nin Kuruluşu Ünitesi Amaçlarının Kazanılmışlık Düzeyi” konulu bu araştırmanın bulgularına dayanarak geliştirilen öneriler, maddeler halinde aşağıda verilmiştir.

a. Eğitim-öğretim milli eğitimin amaçlarına hizmet edecek şekilde düzenlenmeli ve sosyal bilgiler dersinin amaçlarına uygun hedef-davranış analizinin yapılması ve konuların seçici hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Program da, dersin amaçları milli eğitimin genel amaçları ile her ne kadar paralel olsa da, dersin amaçları kendisine ulaşıldığına kanıt olacak gözlenebilir öğrenci davranışları olarak ifade edilmelidir.

b. Belirlenen amaçlara ulaşabilmek için, öğretim için doğal bir ortam sağlanmalı ve çeşitli ders araç ve gereçlerinden gerektiğinde, yerinde yararlanılması sağlanmalıdır.

c. Programdaki amaçlara ulaşmada bir araç olarak kullanılan ders kitaplarının içeriği yeniden düzenlenmelidir. Dersin öğretimiyle ilgili, öğretmen ve öğrenci kılavuzları hazırlanmalıdır.

Sosyal bilgiler ders kitaplarında, ayrı ayrı ünitelerde verilen; tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konuları arasında sağlam bağlantılar kurulmalı ve aradaki kopukluk engellenmelidir.

d. Çağımız eğitim sistemlerinde artık kapalılık söz konusu olmayıp, statik yapının aksine dinamik bir yapı gözlenmelidir. Mevcut sosyal bilgiler programında da, özellikle tarih konularında, günümüz program geliştirme çalışmalarına göre zaman zaman yeni düzenlemelere gidilmelidir. Kazandırılmak istenen hedef-davranışlar ile bu hedef-davranışları kazandırıcı eğitim ortamlarını ve programı sürekli dinamik tutacak çalışmalar yapılmalıdır

e. Sosyal bilgiler öğretmenleri çok ciddi platformlarda hizmet içi kurs ve seminerlerden geçirilerek, programın uygulanmasına ilişkin bilgiler verilmelidir. Uygulayıcı durumda olan öğretmenlerin görüş ve önerileri alınmalıdır.

f. Sosyal bilgiler üniteleri ve özellikle tarih üniteleri öğrenci seviyelerine uygun hale getirilip, güncel ve pratik yaşantılarda kullanılabilir hale getirilmelidir.

g. Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretimine aktif olarak katılmaları sağlanmalı ve öğretimde öğrenci etkinliğine ağırlık veren problem çözme, tartışma ve projelendirme yöntemleri kullanılmalıdır.

h. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması gerekli olan ders araç gereçleri programda öngörülen değişiklikler doğrultusunda gözden geçirilmeli; öğretimde birden fazla duyu organına hitap eden tepegöz, levha, cd ve tv programları gibi modern eğitim teknolojisi ürünleri kullanılmalıdır. Bu araç gereçler, Ders Aletleri Yapım Merkezi ile Film Radyo ve Televizyon ile Eğitim Merkezi işbirliği ile hazırlanarak, Milli Eğitim Bakanlığınca tüm okullara gönderilmelidir.

i. Okullar imkanlar ölçüsünde ve hatta imkanlar zorlanarak sosyal bilgiler laboratuvarlarına kavuşturulmalıdırlar. Böylece görsel, görsel-işitsel materyallerle öğretim imkanı sağlanmış olacak, öğretmenlerde bunun yararına inanacaklardır. Tüm araç gereçlerin bakımı ve kullanımını içeren bir yönerge hazırlanmalı ve öğretmenlere verilmelidir.

j. Okullarda öğrenci artışı çok yoğun olduğundan sınıf mevcutları çok kalabalıktır. Bu sorunun çözülmesinin başarıyı olumlu yönde etkileyeceği kabul edilerek, yerel imkanlar zorlanarak derslik artımına gidilmelidir.

k. Sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili olarak geniş çapta gezi ve incelemelere yer verilmeli; bunun için Bakanlık Kamu ve Özel Kuruluşlarla işbirliğine gidilerek gerekli ortamlar hazırlanmalıdır.

l. Okullar da eğitim birliğini sağlamak için zümre toplantılarına işlerlik kazandırılmalıdır.

m. Sosyal bilgiler öğretiminde, öğrenci başarısını değerlendirmede, testlerle yoklamalara ağırlık verilerek, öğrencilerin konuları ezberlemesi olabildiğince önlenmelidir.

n. Sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili olarak uluslar arası eğitim kurumları ve üniversitelerle sürekli işbirliği sağlanmalıdır.

o. Ülkemizde sosyal bilgiler dersi tarih ünitelerinin işlerken öğretmenlerin, imkansızlıklardan dolayı birkaç yöntemi çok sık kullandığı anlaşılmakta ve belli yöntemlerde odaklanıldığı görülmektedir. Bu odaklaşma konuya uygun öğretim yöntemi kullanılarak giderilerek zenginleştirilmelidir.

p. Sosyal bilgiler dersinin genel amaçları doğrultusunda da, iyi vatandaş yetiştirme amacıyla yapılan çalışmalara titizlikle dikkat edilmelidir. Çünkü dersin amaçları ile Türk Milli Eğitiminin hedefleri hemen hemen örtüşmektedir.

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Yahya. (2001). **Türk Eğitim Tarihi**. İstanbul: Alfa Yayınları.

ARSEVEN, Ali Doğan. (1994). **Alan Araştırması Yönetimi**. Ankara.

ASLAN, Erdal. (1996). **Tarih Öğretimi Tarih Yazıcılığı Ders Kitapları**.
(Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

ATA, Bahri. (1998). **Tarih Öğretimine Bilimsel Problem Çözme Yönteminin Uygulanmasına Yönelik Bir Model**. (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

AVCI, Zeynep. (2000). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Osmanlı Devleti'nin Duraklama ve Gerileme Devrinin Öğretimi** (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

BALCI, Ali. (2000). **Sosyal Bilimlerde Araştırma**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

BART, James L. Ve Diğerleri (1997). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Programı**. Ankara.

BAŞAR, Erdoğan. (1979). **“Cumhuriyet Dönemi M.E.B. ve İcraatlarının Değ”**. Ankara.

BAŞARAN, İ. Ethem. (1982). **Temel Eğitim ve Yönetimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi. E.F. Yayınları.

BERKER, Aziz. (1945). **Türkiye de İlköğretim**. Ankara; M.E. Basımevi.

CANDAN, Ahmet Sait. (1998). **Kavramlara Dayalı Tarih Öğretimi.** (Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi).

CİCİOĞLU, Hasan. (1983). **Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim(Tarihsel Gelişim).** Ankara: A.Ü. Basımevi.

ÇİLELİ, Meral. (1995). **İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları.** Ankara: T.E.D. yayınları Öğretim Dizisi No. 13.

ÇİLENTİ, Kamuran.(1995). **Özel Öğretim Yöntemleri.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web Ofset Tesisleri.

DEĞİRMENCİ, Salih. (1999). **Orta Öğretim Kurumlarında Tarih Dersi Eğitim-Öğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi .**(Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

DUMLUDAĞ, Cahit. (2000). **Sosyal Bilgiler Öğretimin de Osmanlı Tarihi Konularında Uygulanacak Yöntem Teknik .**(Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

ERDEN, Münire. (1996). **Sosyal Bilgiler Öğretimi,** Alkım Yayınevi, Ankara.

ERTÜRK, Selahattin.(1984). **Eğitimde Program Geliştirme.** Ankara: Yelkenkaya Yayınları.

GÜNGÖRDÜ, Ersin. (2002). **İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: Nobel Yayıncılık.

222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu

İlköğretim Okulu Ders Programları (2000). Milli Eğitim Basımevi.

KALKAN, Mustafa.(1998). **1990-1995 Eğitim-Öğretim Yılında Lise Ders Kitaplarında Genel Türk Tarihi Öğretimi ve Problemleri.** (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

KAPTAN, Saim. (1998). **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri.** Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.

KARAGÖZ, Nevin, S. KARAGÖZ. (1958). **Bolu İlköğretim Deneme Çalışmaları.** Ankara: İlköğretim Dergisi, M.E.B. Yayınevi, Sayı: 444-445.

KARAGÖZOĞLU, Galip. (1948). **İlkokul Program Taslağı-1948.** Ankara: M.E. Basımevi.

KARASAR, Niyazi.(1995). **Bilimsel Araştırma Yöntemi.** Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.

KISAKÜREK, M.A.-F. Paykoç.(1987). **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: Meteksan Yayınları.

KOÇAK, Kemal. (2000). **Cumhuriyetten Günümüze Tarih Anlayışı.** Türk Dünyası Araştırmaları,No128.

----- (2000). **1983 Ortaöğretim Kurumları Tarih Programının Değerlendirilmesi(Alan Araştırması- Ankara Örneği).** G.Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi, Sayı:1

KÜÇÜKAHMET, Leyla. (1998). **Öğretim İlke ve Yöntemleri.** İstanbul: Alkım Kitabevi.

MOFFATT, Maurice. (1957). **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** İstanbul: Maarif Basımevi.

NAS, Recep. (2000). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

ÖĞÜZKAN, A. Ferhan. (1981). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: TDK Yayınları, A.Ü. Basımevi.

ÖĞÜZKAN, Turhan. (1981). **Türkiye de Ortaöğretim ve Sorunları**. İstanbul: Hisar Eğitim Vakfı Yayınları.

ÖZÇELİK, D. Ali. (1992). **Eğitim Programları ve Öğretimi**. Ankara: ÖSYM Yayınları.

ÖZOĞLU, S. Çetin. (1971). **Ortaöğretimde Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: A.Ü.E.B.F.

ÖZTAŞ, Sezai. (2000). **İlköğretim 6. Sınıflar Sosyal Bilgiler Tarih Ünitelerinin İşlenişinde Öğretmenlerin Kullandıkları Öğretim Yöntemleri**. (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

ÖZTÜRK, Turgut. (1980). **Eğitim Programları ile İlgili İki Araştırma**. Ankara: Saydam Matbaacılık.

PİRİÇDANE, Meryem. (1997). **İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Ders Programının Değerlendirilmesi**. (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

POCZTAR, Jerry. (1997). **Programlı Öğretim Kurumları ve Uygulaması** (Çev.: Alişan Hızal) Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

SÖNMEZ, Veysel. (1994). **Program Geliştirme ve Öğretmen El Kitabı**. Ankara: PEGEM Yayınları.

----- (1994). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Şafak Matbaası.

Tebliğler Dergisi, (2487). **Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı**.

TEKİŞİK, H. Hüsnü. (1987). **Sosyal Bilgiler Öğretimi Rehberi**. Ankara.

TEKKANAT, Hüseyin (1996). **Kuruluşundan Fatih Dönemi Sonuna Kadar Osmanlı Tarih Yazıcılığı**. (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

TURGUT, M. Fuat. (1992). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara: Saydam Matbaacılık.

UYGAL, Ahmet. (1998). **Sosyal Bilimler Öğretim Yöntemlerini Eleştirci Düşünce Gücünün Gelişmesindeki Rolü. Çağdaş Tarih Öğretiminin Yeri ve Sorunları**. (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

VARIŞ, Fatma. (1998). **Eğitim Program Geliştirme Teori ve Teknikleri**. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.

YURTSEVER, Mehtap. (1996). **İlk, Orta Öğretim Tarih Programları ve Ders Kitaplarında Tarih Bilgisi ve İlk Çağ Tarih Üniteleri**. (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

EKLER

GAZİ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 01326091 nolu Yüksek Lisans öğrencisiyim.
“Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Ünitesi Amaçlarının Kazanılmışlık
Düzeyi” adlı tezim için hazırladığım anket ve başarı testini, Ankara ili ilköğretim okulları 7.
Sınıf öğrencileri ve Sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulamak istiyorum.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

07.01.2004
Zuhal TURAN

Adres :
Esnaf Sanatkarlar 1 No. 10/14
06370 Batıkent/ANKARA
Tel: 2566537

Tarafından Uygun
Berişilmiştir.

9.1.2004

Yrd. Doç. Dr. Yılmaz Kalkan
Y. Kalkan

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM: Kültür

SAYI : B.08.4.MEM.4.06.00.11.070/ 860

KONU : Anket uygulaması

08.03/2004

12463

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İLGİ: 9.01.2004 tarih ve 304 sayılı yazınız.

Üniversiteniz, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Zuhur TURAN'ın, anket uygulaması yapabilmesinin uygun görüldüğüne ilişkin, 08.03.2004 tarih ve 821 sayılı Valilik Oluru ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Erol ORTAKAYA
Müdür a.

Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

EKLER:

Olur

(1 Adet)

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM: Kültür

SAYI : B.08.4.MEM.4.06.00.11.070/821

KONU : Anket uygulaması

CS.23/2004

VALİLİK MAKAMINA
ANKARA

İLGİ: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 9.01.2004 tarih ve 304 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün İlköğretim Anabilim Dalı. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Zuhur TURAN'ın. "Sosyal Bilgiler 6.Sınıf Osmanlı Devletinin Kuruluşu Ünitesi Amaçlarının Kazanılmışlık Düzeyi" konulu tezi ile ilgili olarak. İlimiz İlköğretim Okulları 7. Sınıf öğrencileri ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerine anket ve başarı testi uygulaması yapılması için ilgi yazı ile izin istenmektedir.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarında uygulanan Devlet Memurları Kılık-Kıyafet Yönetmeliği ve Okullarda uyulması gereken usul ve esaslara özen gösterilmesi. 2003-2004 öğretim yılında olması kaydıyla. söz konusu istek Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Murat Boy BALTA
Milli Eğitim Müdürü V.

OLUR
05/03/2004
Hakkı LOĞOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM BÖLÜMÜ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAM

İLKÖĞRETİM OKULU
SOSYAL BİLGİLER 6'NCI SINIF
OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU ÜNİTESİ AMAÇLARININ
KAZANILMIŞLIK DÜZEYİ
(Alan Araştırması-Ankara Örneği)

A

ANKET FORMU
(İlköğretim Okulu 7'nci Sınıf Öğrencisi)

NİSAN 2004

ANKARA

Sevgili Öğrenci;

Aşağıda, 6'ncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Osmanlı Devletinin Kuruluşu ünitesi özel amaç/davranışlarına ilişkin sorular ve her sorunun cevabı olarak dört seçenek yer almaktadır.

6'ncı sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Osmanlı Devletinin Kuruluşu ünitesinde kazandığınız amaç / davranışlar; ihtiyaçlarınızı karşılama bakımından önem taşımaktadır. Amaç/davranışların; ihtiyaçlarınızı karşılama durumu, sizin bu konudaki görüşlerinizle ortaya çıkabilmektedir.

Bu anket formu, 6'ncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Osmanlı Devletinin Kuruluşu ünitesi özel amaç/davranışlarını kazanmış siz sevgili öğrencilerimizin görüşlerini almak amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için soruları dikkatlice okuyup, samimi ve doğru cevaplar vermeniz gerekmektedir. Her sorunun altındaki dört seçenekten sizce doğru olan birinin önündeki kutuyu yumuşak kurşun kalemle doldurup cevabınızı belirtmeniz yeterli olacaktır. Vereceğiniz cevaplar bilimsel amaçlı kullanılacağından ad ve soyadınıza gerek yoktur.

Anket formunun buruşturulmadan ve katlanmadan teslim edilmesi gerekmektedir. İlgili, zahmet ve katkılarınıza teşekkür eder, başarılar dilerim.

Zuhal TURAN

Gazi Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM I

KİŞİSEL ÖZELLİKLER

Aşağıda, sizi tanıtıcı sorulara ve seçeneklere yer verilmiştir. Seçeneklerden durumunuza uygun olanın önündeki kutuyu doldurarak cevabınızı belirtmeniz yeterlidir.

1. Cinsiyetiniz

- ☐ 1. Kız
☐ 2. Erkek

2.Okulunuzun bulunduğu yer

- ☐ 1. İl merkezi
☐ 2. İlçe merkezi
☐ 3. Kasaba

3.Okulunuzun öğretim durumu

- ☐ 1. Normal öğretim
☐ 2. İkili öğretim

4.Kardeş sayınız

- ☐ 1. Yok
☐ 2. 1
☐ 3. 2
☐ 4. 3-4

5. Annenizin eğitim durumu

- ☐ 1. Okuma yazma bilmiyor
- ☐ 2. İlkokul mezunu
- ☐ 3. Ortaokul mezunu
- ☐ 4. Lise mezunu
- ☐ 5. Yüksek okul/fakülte mezunu

6. Babanızın eğitim durumu

- ☐ 1. Okuma yazma bilmiyor
- ☐ 2. İlkokul mezunu
- ☐ 3. Ortaokul mezunu
- ☐ 4. Lise mezunu
- ☐ 5. Yüksek okul/fakülte mezunu

7. Anne ve babanızın iş durumu

- ☐ 1. Baba çalışıyor
- ☐ 2. Anne çalışıyor
- ☐ 3. Anne ve baba çalışıyor
- ☐ 4. Anne ve baba çalışmıyor

8. Hangisini ders çalışırken kullanırsınız ?

- ☐ 1. Radyo-Teyp
- ☐ 2. Televizyon
- ☐ 3. Video- VCD
- ☐ 4. Bilgisayar

BÖLÜM II

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU ÜNİTESİ AMAÇ/DAVRANIŞLAR

Aşağıda 6'ncı sınıfta okuduğunuz Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesinin amaç/davranışlarını kazanma durumunuzu gösteren sorular ve seçenekleri verilmiştir. Soruları dikkatlice okuyup, sizce doğru olan seçeneğin önündeki kutuyu doldurarak cevap vermeniz yeterlidir.

1. “ Moğol istilası sonucu, Anadolu Selçuklu Devleti eski gücünü yitirmiş ve dağılmaya başlamıştı.” Bu durumun en önemli sonucu aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ a. Moğol istilası bir süre sonra ortadan kalkmıştır.
- ☐ b. Anadolu'nun siyasi birliği bozulmuştur.
- ☐ c. Anadolu Selçuklu Devleti tekrar toparlanmıştır.
- ☐ d. Moğollar Anadolu'da bir devlet kurmuştur.

2. Moğolların Anadolu'daki etkileri azalınca Anadolu beylikleri bağımsızlıklarını ilan ettiler. Bu beylikler Anadolu'da siyasi birliği kurmak için birbirleri ile mücadele ettiler. Bu durumun en önemli sonucu aşağıdakilerden hangisidir.

- ☐ a. Anadolu'nun ekonomik ve sosyal durumu olumsuz etkilendi.
- ☐ b. Bu mücadeleyi Karamanoğulları Beyliği kazandı.
- ☐ c. Osmanlı Beyliği diğer beyliklere karşı üstünlük kazandı.
- ☐ d. Bizans bu durumdan yararlandı ve topraklarını genişletti.

3. “Anadolu Selçuklu Devleti kurulduktan sonra da Anadolu'ya Türk göçleri devam etti. Sonradan gelen bu Türkler, Türk-Bizans sınır boylarına yerleştirildiler. Sınırdaki bu bölgelere adı veriliyordu.” Boş bırakılan yere hangi

kavram(kelime) getirilmelidir?

- ☐ a. Fetret,
- ☐ b. Uç,
- ☐ c. Tekfur,
- ☐ d. Siyasi Birlik,

4. Osmanlı Beyliği'ni kuran Türkler, Oğuzların Bozok kolunun Günhan soyundan Kayı boyundandırılar. Kayılar, Malazgirt Zaferi'nden sonra diğer Oğuz boyları ile birlikte Anadolu'ya geldiler. Aşağıdakilerden hangi durumda, Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubat Kayılarla doğrudan ilişkilidir?

- ☐ a. Kayılar, Bizans'tan Söğüt ve Domaniç'i aldılar.
- ☐ b. Kayılar, Ankara'nın batısındaki Karacadağ'a yerleştiler.
- ☐ c. Kayılar, Söğüt'ü kışlak, Domaniç'i yayı ak olarak kullanmaya başladılar.
- ☐ d. Kayıların başında Osman Bey bulunuyordu.

5. Osmanlı Devleti kurulduğu sırada, Bizans İmparatorlarının devlet yönetiminde pek etkileri kalmamıştı. denilen valiler, görünüşte Bizans İmparatoruna bağlı, gerçekte ise başlarına buyruk hareket ediyorlardı. Boş bırakılan yere hangi kavram (kelime) getirilmelidir?

- ☐ a. Kral
- ☐ b. Prens
- ☐ d. İmparator
- ☐ d. Tekfur

6. Bizans, Balkanlardaki topraklarının büyük bir kısmını kaybetmişti. Balkanlarda, Bizans'tan başka prenslik ve krallıklar bulunmaktaydı. Balkanların bu siyasal durumu, Osmanlıların Balkanlardaki fetihleri bakımından elverişli bir ortam bulunduğunu gösteriyordu. Bu durumda, aşağıdakilerden hangisi" elverişli bir

ortam"ın olduğunu göstermez ?

- ☐ a. Arnavutluk, Bosna ,Hersek ve Eflak prenslikleri, birbirleriyle sürekli savaş halindedirler.
- ☐ b. Sırp ve Bulgarlar birer küçük krallık halinde yaşamaktadırlar.
- ☐ c. Sırp ve Bulgar krallıkları arasında mezhep birliğine dayalı ittifak kurulmuştur.
- ☐ d. Sırp ve Bulgar krallıkları arasında mezhep kavgalarına dayalı çatışmalar sürmektedir.

7. "Osmanlı Beyliği Oğuzların Bozok kolunun boyundan gelmektedir." Boş bırakılan yere aşağıdaki kavramlardan hangisi gelmelidir?

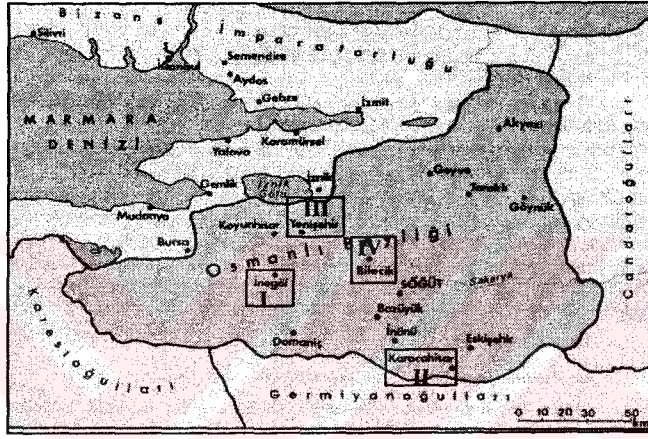
- ☐ a. Kayı
- ☐ b. Kınık
- ☐ c. Avşar
- ☐ d. Günhan

8. "Kayılar, Anadolu Selçuklu Sultanı zamanında Ankara yakınlarındaki yöresine yerleştiler." Boş bırakılan yerlere aşağıdaki kelime gruplarından hangisi gelmelidir?

- ☐ a. Kılıç Arslan / Bilecik
- ☐ b. Alaeddin Keykubat / Karacadağ
- ☐ c. Kılıç Arslan / Söğüt
- ☐ d. Gıyaseddin Keyhüsrev / Domaniç

9. Osman Bey, Yenişehir'i fethetti(1300). Bizans valileri aralarında anlaşarak Osmanlılar üzerine bir sefer düzenlediler. Osman Bey, yapılan savaşta Bizans güçlerini bozguna uğrattı(1302). Bu savaş, aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ a. Koyunhisar
- ☐ b. Maltepe
- ☐ c. Gelibolu
- ☐ d. Mudanya

10. Yukarıdaki haritada Osman Bey Döneminde alınan yerler işaretlenmiştir. Bu yerler, alınış sıralarına göre aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir.

- ☐ a. II-I-IV-III
- ☐ b. I-II-III-IV
- ☐ c. IV-II-I-III
- ☐ d. III-I-IV-II

11. Orhan Bey, Maltepe'de yapılan savaşta Bizanslıları ağır bir yenilgiye uğrattı(1329). Aşağıdakilerden hangisi, Maltepe Savaşı'nın sonuçlarından biridir?

- ☐ a. Osmanlı kuvvetleri Bizans'a yardım ederek Sırp'ların eline geçmek üzere olan Selanik' i kurtardılar.
- ☐ b. Bizans İmparatoru, yardımlarına karşılık Gelibolu Yarımadası'ndaki

Çimpe Kalesi'ni Osmanlılara verdi.

- ☐ c. Bursa başkent yapıldı.
- ☐ d. İznik ve İzmit alındı. Böylece Kocaeli dYarımadası Osmanlıların kontrolüne girdi.

12. *Osmanlı Devleti'nin Marmara denizinde etkili olmasını sağlayan en önemli gelişme aşağıdakilerden hangisidir?*

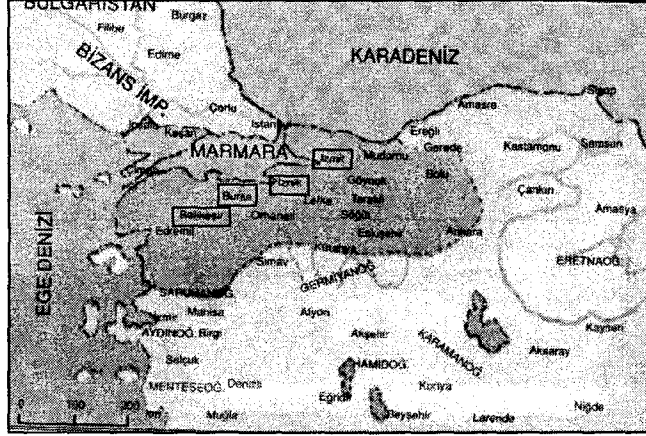
- ☐ a. Osmanlı padişahlarının devleti iyi yönetmesi
- ☐ b. Karşılarında önemli bir gücün olmaması
- ☐ c. Denizcilik faaliyetlerinde çok etkili olmaları
- ☐ d. Karesioğulları Beyliğini kendilerine bağlamaları

13. *"Bizans İmparatorluğu Kantakuzen tahtta kalabilmek için Orhan Bey'den yardım istedi. Şehzade Süleyman Paşa komutasında gönderilen bir ordu Bizans'a yardım etti. Bu yardımın karşılığında Gelibolu yakınlarındaki Çimpe kalesi Osmanlılara verildi(1364)." Bu gelişme, hangi olayın gerçekleşmesini sağlamıştır?*

- ☐ a. Osmanlıların çok yardımsever olduğu anlaşıldı
- ☐ b. Osmanlılar Rumeli'de yerleşme imkanı buldu
- ☐ c. Bizans İmparatorluğu'nun güçsüzlüğü ortaya çıktı
- ☐ d. Süleyman Paşa'nın çok başarılı olduğu anlaşıldı

14. *"Müslüman olmayan bir şehir yada ülkeyi savaşarak almaya denir." Boş bırakılan yere aşağıdaki kavramlardan (kelime) hangisi gelmelidir?*

- ☐ a. Uç
- ☐ b. Tekfur
- ☐ c. Fetret
- ☐ d. Fetih

15. Orhan Bey döneminde alınan, yukarıdaki işaretlenmiş şehirlerden hangisi başkent yapılmıştır?

- ☐ a. İznik
- ☐ b. İzmit
- ☐ c. Bursa
- ☐ d. Balıkesir

16. Edirne'nin fethinin (1364) sonuçlarından hangisi Balkanlardaki ilerlemeleri hızlandırmıştır?

- ☐ a. Osmanlı Devleti'nin sınırları genişlemiştir.
- ☐ b. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki ilk fetih hareketidir.
- ☐ c. Edirne başkent yapılarak çok önemli bir kültür merkezi haline getirilmiştir.
- ☐ d. Balkanlarda ilerleme ve İstanbul'un fethi için önemli bir üs kazanılmıştır.

17. "..... Osmanlı Devleti'nin Haçlı ordusuyla yaptığı ilk savaştır." Boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- ☐ a. Sırp Sıdığı
- ☐ b. Niğbolu

- ☐ c. Kosova
- ☐ d. Ankara

18. Aşağıdakilerden hangisi Sırp Sındığı savaşının sonuçlarından biridir?

- ☐ a. Balkanlar'da Osmanlı ilerleyişi yavaşladı.
- ☐ b. Haçlılar bir daha toparlanmamak üzere dağıldı.
- ☐ c. İstanbul dışında Trakya'nın büyük bölümü Osmanlı denetimine girdi.
- ☐ d. Balkan ülkeleri Osmanlı'nın hakimiyetine girdi.

19. "Osmanlıların Balkanlar'da hızla ilerlemesi, Sofya, Niş ve Manastır'ın fethedilmesi, Balkan devletlerini telaşa düşürdü. Osmanlıların ilerleyişini durdurmak için; Sırp, Macarlar, Arnavutlar, Bulgarlar, Boşnaklar, Eflaklar ve Hırvatların katıldığı bir haçlı ordusu kuruldu." Bu gelişme aşağıdakilerden hangisine neden olmuştur?

- ☐ a. Sırp Sındığı Savaşı,
- ☐ b. Niğbolu Savaşı,
- ☐ c. Çirmen Savaşı,
- ☐ d. Kosova Savaşı,

20. Aşağıdakilerden hangisi I. Kosova savaşının sonuçlarından biri değildir?

- ☐ a. Haçlı ordusu, Osmanlı karşısında başarılar elde ettik
- ☐ b. Osmanlıların Balkanlardan kolayca atılamayacağı anlaşıldı
- ☐ c. Osmanlı Ordusu ilk defa top kullandı ve başarılı oldu
- ☐ d. Murat, savaş sonunda şehit oldu ve yerine I. Bayezid geçti.

21. I- Sırp Sındığı Savaşı,

II- Çirmen Savaşı,

III- I. Kosova Savaşı,

IV- Niğbolu Savaşı,

Yukarıdaki olayların oluş sırası, aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- ☐ a. I-II-III-IV
- ☐ b. II-IV-I-III
- ☐ c. I-III-II-IV
- ☐ d. II-I-III-IV

22. Kuruluş döneminde Sırp Sındığı, I. Kosova, Niğbolu, Varna ve II. Kosova savaşları yapılmıştır. Bu dönem Balkan devletleri ile Osmanlı Devleti arasında mücadelelere sahne olmuştur.” Bu durumun temel sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ a. Anadolu Türk Birliğini kurmak
- ☐ b. Türkleri Balkanlardan atmak
- ☐ c. Anadolu’da tekrar Bizans’ın hakimiyetini sağlamak
- ☐ d. Karadeniz’deki Osmanlı hakimiyetine son vermek

23. Osmanlı Devleti, Anadolu’da siyasi birliği sağlarken her zaman askeri mücadeleler yapmamış, bazen de diğer beylikler ile kültürel ortaklıklardan yararlanmıştır. Aşağıdakilerden hangisi bu duruma örnek olarak verilebilir?

- ☐ a. Hamitoğulları’ndan Isparta, Seydişehir, Beyşehir ve çevresi satın alındı.
- ☐ b. Karamanoğulları beyliği, Yıldırım Bayezid tarafından savaşarak alındı.
- ☐ c. Bayezit, Germiyanolu beyinin kızıyla evlenerek, çeyiz yoluyla toprak elde edildi.
- ☐ d. Ankara Savaşı’ndan sonra beylikler Osmanlı’ya yardım için birleştirdiler.

24. Osmanlıların Anadolu Türk Birliğini sağlama çalışmalarında en büyük güçlüğü aşağıdaki Türk Beyliklerinden hangisi çıkarmıştır?

- ☐ a. Karesioğulları
- ☐ b. Hamitoğulları

- ☐ c. Karamanoğulları
- ☐ d. Germiyanogulları

25. Osmanlılar aşağıdaki Anadolu Türk Beyliklerinin hangisinden satın alma yoluyla toprak kazanmıştır?

- ☐ a. Hamitoğulları
- ☐ b. İsfendiyaroğulları
- ☐ c. Saruhanoğulları
- ☐ d. Candaroğulları

26. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu Türk Beylikleri'nin ortak özelliklerinden biri değildir?

- ☐ a. Anadolu- Türk siyasi birliğini kurmak
- ☐ b. Türk olmak
- ☐ c. Hristiyan olmak
- ☐ d. Anadolu Selçuklu Devleti'ni devam ettirmek istemeleri

27. Anadolu'da Türk siyasi birliği ilk kez hangi Osmanlı Padişahı zamanında kurulmuştur?

- ☐ a. Yıldırım Bayezit
- ☐ b. Osman Bey
- ☐ c. Murat
- ☐ d. Orhan Bey

28. Aşağıdakilerin hangisi Ankara Savaşı'nın nedenlerinden biri değildir?

- ☐ Her iki hükümdarın da cihan hakimiyeti politikası izlemesi
- ☐ Yıldırım ve Timur'a sığınan beylerin iki hükümdarı kışkırtması
- ☐ Timur'un İstanbul'u ele geçirmek istemesi

☐ İki hükümdar arasında hakaret içerikli mektuplaşmanın olması

29. *Ankara savaşı yılında Osmanlı Devleti ile Devleti arasında yapılmıştır. Boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?*

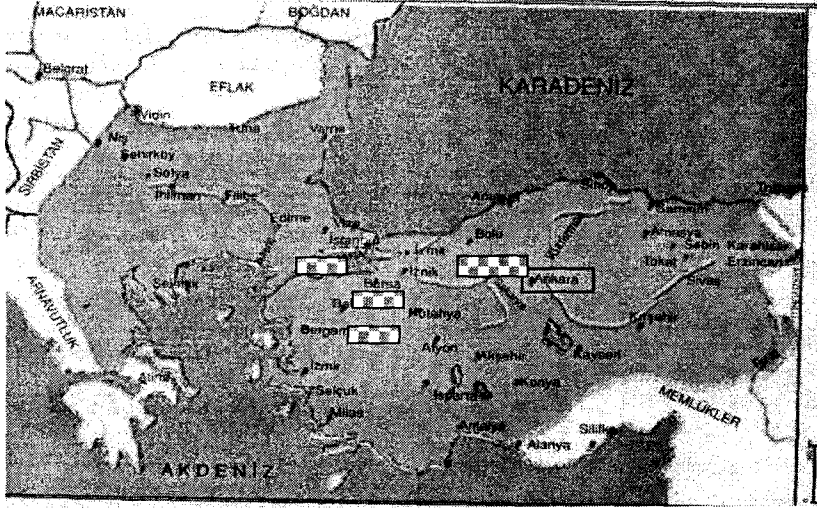
- ☐ 1400 – Timur,
- ☐ 1403 – Akkoyunlular,
- ☐ 1404 – Harzemşahlar,
- ☐ 1402 – Timur,

30. *“ Çelebi Mehmet tahta geçer geçmez Anadolu Türk siyasi birliğini yeniden kurmak için faaliyetlere başladı.” Aşağıdakilerden hangisi bu dönem gelişmelerinden biri değildir?*

- ☐ a. Venediklilerle deniz savaşı yapıldı.
- ☐ b. Karamanoğulları yenilgiye uğratıldı.
- ☐ c. Eflak Prenslığı vergiye bağlandı.
- ☐ d. Osmanlı Devleti eski gücünü yitirdi.

31. *Aşağıda Osmanlı Devleti’nde yaşanan Fetret Devrinin başlangıç ve bitiş tarihleri verilmiştir. Doğru olan seçenek hangisidir?*

- ☐ a. Ankara savaşı (1402) – Çelebi Mehmet’in tahta geçişi (1413)
- ☐ b. Ankara savaşı (1404) – Musa Çelebi’nin tahta geçişi (1413)
- ☐ c. Niğbolu Savaşı (1401) – Yıldırım Bayezid’in tahta geçişi (1411)
- ☐ d. Ankara Savaşı (1403) – Timur’un ölümü (1413)

32. Yukarıdaki haritada işaretlenen ve Osmanlı Devleti'nin Timur Devleti'ne karşı büyük bir yenilgi yaşadığı yer, aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ a. Afyon
- ☐ b. Bursa
- ☐ c. Ankara
- ☐ d. Kütahya

33. “ ,Osmanlı'nın Haçlılar ile imzaladığı ilk antlaşmadır.” Boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- ☐ a. Edirne – Segedin Antlaşması
- ☐ b. Edirne Antlaşması
- ☐ c. İstanbul Antlaşması
- ☐ d. Segedin Antlaşması

34. Aşağıdakilerden hangisi, Edirne – Segedin Antlaşmasının şartlarından biri değildir?

- ☐ a. Bulgaristan kesin olarak Osmanlı egemenliğini tanıyacak.
- ☐ b. Osmanlılar, Macarlara vergi ödeyecek.

- ☐ c. Eflak Prenslığı Osmanlı'ya vergi ödeyecek.
- ☐ d. Osmanlılar ve Macarlar birbirleriyle 10 yıl savaşmayacaklar.

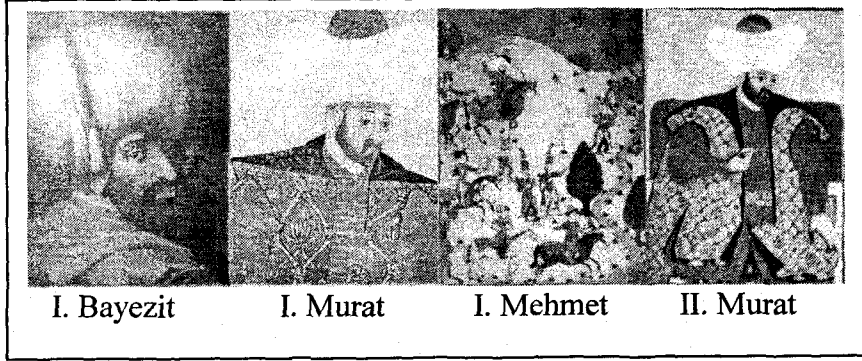

35. Yukarıda temsili resmi verilen ve II. Murat'ın tekrar tahta geçmesini sağlayan savaş aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ a. Niğbolu Savaşı
- ☐ b. Kosova Savaşı
- ☐ c. Varna savaşı
- ☐ d. Kosova

36. "Varna savaşının intikamını almak isteyen Avrupalılar yeni bir haçlı ordusu hazırladılar ve Osmanlı topraklarına girdiler." Bu gelişme sonucu aşağıdakilerden hangisi meydana gelmiştir?

- ☐ a. Kosova Savaşı,
- ☐ b. Niğbolu Savaşı,
- ☐ c. Kosova Savaşı,
- ☐ d. Sırp Sındığı Savaşı,

37. Yukarıda resimleri verilen Osmanlı Padişahları, hangi sırayla Osmanlı tahtına geçmiştir?

- ☐ a. Beyazıt – I. Murat – I. Mehmet – II. Murat
- ☐ b. II. Murat – I. Beyazid – I. Murat – I. Mehmet
- ☐ c. Mehmet – I. Murat – II. Murat – I. Beyazid
- ☐ d. I. Murat – I. Beyazid – I. Mehmet – II. Murat

38. Aşağıdakilerden hangisi, yukarıda temsili resmi verilen II. Kosova Savaşı'nın sonuçlarından biridir?

- ☐ a. Türklerin Balkanlar'dan atılabileceği anlaşıldı.

- ☐ b. Türkler Balkanlar'da kesin olarak yerleştiler.
- ☐ c. Haçlılar bu savaş sonucunda yeniden ümitlendiler.
- ☐ d. Osmanlı Devleti ağır bir yenilgi aldı.

39. I-I.Kosova

II- Edirne-Segedin Antlaşması

III- Sırp Sındığı

IV- II. Kosova

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş döneminde meydana gelen yukarıdaki olayların oluş sıralaması aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- ☐ a. I-II-III-IV
- ☐ b. II-III-IV-I
- ☐ c. III-I-II-IV
- ☐ d. IV-III-II-I

T.C.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM OKULU 6'NCI SINIF OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU ÜNİTESİ
AMAÇLARININ KAZANILMIŞLIK DÜZEYİ

(Alan Araştırması)

B

Anket Formu
(İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni)

KASIM 2003
ANKARA

Sayın

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Bu anket formu, 1998 - 1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan İlköğretim Okulu 6'ncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Osmanlı Devletinin Kuruluşu ünitesi amaçlarının (*MEB Talim ve Terbiye Kurulu kararı 08.06.1981;106, Tebliğler Dergisi 06.07.1981;2090 ve Atatürkçülükle İlgili Konular Tebliğler Dergisi Eylül 1999;2504*), birey ve toplumun ihtiyaçlarını karşılama derecesini, diğer bir deyişle ünite amaçlarının kazanılmışlık düzeyini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırmanın amacı; İlköğretim Okulu 6'ncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Osmanlı Devletinin Kuruluşu Ünitesi Amaçlarının kazandırılmasında karşılaşılan sorunları tespit etmek, bu ünite amaçlarının ders/program bütünlüğü içinde geliştirilmesi için yetkililere çözüm tekliflerinde bulunmaktadır.

Türk Millî Eğitiminin sorunlarını çok iyi bilen, uygulamanın içindeki siz Öğretmenlerin, ilköğretim okullarında okutulan 6'ncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Osmanlı Devletinin Kuruluşu Ünitesi Amaçlarının Kazanılmışlık Düzeyini yansıtan görüşleri son derece önem taşımaktadır.

Görüşlerinizi belirtirken İlköğretim Okulu 6'ncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Osmanlı Devletinin Kuruluşu ünitesi amaçlarını (*MEB Talim ve Terbiye Kurulu kararı 08.06.1981;106, Tebliğler Dergisi 06.07.1981;2090 ve Atatürkçülükle İlgili Konular Tebliğler Dergisi Eylül 1999;2504*) esas almanız gerekmektedir.

Anket sorularını dikkatlice okuyup açık, samimi ve doğru *cevabınızı, her sorunun hizasındaki kutuyu doldurup belirtmeniz, cevapsız soru bırakmamanız*; yapılacak çalışmaların amacına ulaşmasına büyük oranda katkıda bulunacaktır. Ankete vereceğiniz cevaplar, bilimsel amaçlarla gruplandırılarak değerlendirilecektir. Bu sebeple Anket Formunda ad ve soyadınızı belirtmenize gerek yoktur.

İki bölümden meydana gelen anketin her bölümünün başında özel bir açıklama bulunmaktadır. Bu açıklamaların dikkatlice okunması, cevaplandırmadaki hata payını azaltacaktır.

Anket Formunun buruşturulmadan ve katlanmadan iade edilmesi gerekmektedir. İlgi, zahmet ve katkılarınıza teşekkür eder, başarılarınızın devamını dilerim.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

Bu bölümde sizi tanıtıcı sorulara yer verilmiştir. Soruları *Anket Formunda* cevaplarken, durumunuza uygun bulduğunuz seçeneğin önündeki kutuyu yumuşak kurşun kalemle doldurup cevabınızı belirtmeniz yeterli olacaktır.

1. Meslekî Kıdeminiz

- ☐ 1. 0 - 5 yıl
- ☐ 2. 6 - 10 yıl
- ☐ 3. 11 - 15 yıl
- ☐ 4. 16 - 20 yıl
- ☐ 5. 21 yıl ve daha üstü

2. En son mezun olduğunuz eğitim kurumu (öğrenim durumunuz)

- ☐ 1. Üç Yıllık Eğitim Enstitüsü
- ☐ 2. Lisans (Fakülte / Dört yıllık yüksek okul)
- ☐ 3. Lisansüstü (Master / Doktora)

3. Branşınız

- ☐ 1. Sosyal Bilgiler
- ☐ 2. Tarih
- ☐ 3. Coğrafya

4. İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Amaçlarının Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi konusunda kaç hizmet içi eğitim kursu veya seminerine katıldınız ?

- ☐ 1. Hiç katılmadım
- ☐ 2. 1 defa katıldım
- ☐ 3. 2 ve daha fazla katıldım

5. İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Amaçlarının Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi konusunda hizmet içi eğitim kursu veya seminerine katılmış iseniz, katılım süreniz ne kadardır ?

- ☐ 1. Hiç katılmadım
- ☐ 2. 5 gün
- ☐ 3. 10- 20 gün

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU ÜNİTESİ AMAÇLARI

Bu bölümde, İlköğretim Okulu 6'ncı sınıfta işlediğiniz " Osmanlı Devletinin Kuruluşu Ünitesi Amaçları"nın gerçekleştirilmesine ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Aşağıda 1'inciden başlayarak 14'üncüye kadar amaçları tanımlayan toplam 39 davranışın *kazanılmışlık durumunu* yansıtan görüşlerinizi belirten cevaplarınızı, her bir davranışın hizasında verilen ve o davranışın kazanılmışlık derecesini gösteren " Hiç ", " Az ", " Orta ", " Çok " ve " Tam " seçeneklerinden sizce uygun olan yalnız birisinin altındaki kutuyu doldurarak belirtmeniz yeterli olacaktır.

Osmanlı Devletinin Kuruluşu Ünitesi Amaç/Davranışları	Amaç/ Davranışın Kazandırılma Durumu				
	Hiç	Az	Orta	Çok	Tam
AMAÇ 1 " Osmanlı Devletinin Kuruluşu " ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi					
1. Tekfur, Fetih, Uc, Fetret ve Siyasal Birlik kavramlarının tanımlarına ne derecede örnekler verilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
2. Yukarıdaki kavramların tanımları bir dizi seçenek arasından ne derecede seçtirilip işaretlettirilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 2 Osmanlı Devletinin kurulduğu sırada Anadolu'nun durumu bilgisi					
3. Osmanlı Devletinin kurulduğu sırada Anadolu'nun siyasi durumu ne derecede söylettirilmekte/yazdırılmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
4. Osmanlı Devletinin kurulduğu sırada Anadolu'nun ekonomik durumu ne derecede söylettirilmekte/yazdırılmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 3 Osmanlı Devletinin kurulduğu sırada Balkanların durumu bilgisi					
5. Osmanlı Devletinin kurulduğu sırada Balkanların siyasi durumu ne derecede söylettirilmekte/yazdırılmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
6. Osmanlı Devletinin kurulduğu sırada Balkanların ekonomik durumu ne derecede söylettirilmekte/yazdırılmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 4 Kayıların Anadolu'ya gelişi ile ilgili olgular bilgisi					
7. Kayıların Anadolu'ya gelişi ile ilgili temel olguların yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletleri ne derecede söylettirilmekte/yazdırılmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
8. Kayıların Anadolu'ya gelişi ile ilgili temel olguların yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletlerine ne derecede örnekler verilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 5 Osmanlı Devletinin kuruluşu ile ilgili olgular bilgisi					
9. Osmanlı Devletinin kuruluşu ile ilgili temel olguların yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletleri ne derecede söylettirilmekte/yazdırılmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
10. Osmanlı Devletinin kuruluşu ile ilgili temel olguların yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletlerine ne derecede örnekler verilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 6 Osmanlı Devletinin kuruluşu ile ilgili olguları açıklayabilme					
11. Osmanlı Devletinin kuruluş yıllarında Marmara bölgesinde nasıl ilerlediğine ne derecede örneklerle açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
12. Osmanlı Devletinin kuruluş yıllarında Rumeli'ye geçişi ve burada yerleşmesi ne derecede örneklerle açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 7 Balkanlarda ilerleme ile ilgili olgular bilgisi					
13. Osmanlı devletinin Balkanlarda ilerlemesi ile ilgili olguların yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletleri ne derecede söylettirilmekte/yazdırılmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
14. Yukarıdaki olguların yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletleri ne derecede bir dizi seçenek arasından seçtirilip işaretlettirilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 8 Balkanlarda ilerleme ile ilgili olguları açıklayabilme					
15. Edirne'nin fethinin Osmanlıların Balkanlardaki ilerlemelerine etkisi ne derecede açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
16. Sırp Sindiği Savaşının Osmanlıların Balkanlardaki ilerlemelerine etkisi ne derecede açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
17. I. Kosova Savaşının Osmanlıların Balkanlardaki ilerlemelerine etkisi ne derecede açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
18. Niğbolu Savaşının Osmanlıların Balkanlardaki ilerlemelerine etkisi ne derecede açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐

Osmanlı Devletinin Kuruluşu Ünitesi Amaç/Davranışları	Amaç/ Davranışın Kazandırılma Durumu				
	Hiç	Az	Orta	Çok	Tam
AMAÇ 9 Osmanlı Devleti ile Anadolu Türk Beylikleri arasındaki ilişkileri açıklayabilme					
19. Osmanlı Devleti ile Anadolu Türk Beylikleri arasındaki sosyal benzerliklere ne derecede örnekler verilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
20. Osmanlı Devleti ile Anadolu Türk Beylikleri arasındaki kültürel benzerliklere ne derecede örnekler verilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
21. Osmanlı Devleti ile Anadolu Türk Beylikleri arasındaki siyasal ilişkileri ne derecede örneklerle açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
22. Osmanlı Devletinin Anadolu Türk Beyliklerinin özelliklerinden nasıl yararlandığı ne derecede örneklerle açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
23. Osmanlı Devletinin Anadolu Türk Beyliklerinden hangilerini egemenliği altına aldığı ne derecede örneklerle açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 10 Ankara Savaşı ile ilgili olgular bilgisi					
24. Ankara Savaşının yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletleri ne derecede söylenebilir/yazdırılmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
25. Ankara Savaşının yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletleri ne derecede bir dizi seçenek arasından seçilip işaretletilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 11 Ankara Savaşı ile ilgili olgular açıklayabilme					
26. Ankara Savaşının Türk siyasal birliğinin bozulmasına sebep olduğu ne derecede örneklerle açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
27. Türk siyasal birliğinin yeniden kurulması ne derecede örneklerle açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 12 Balkanlarda ilerleme ile ilgili olgular bilgisi					
28. Türk siyasal birliğinin yeniden kurulmasından sonra Osmanlı devletinin Balkanlarda ilerlemeye devam etmesiyle ilgili olguların yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletleri ne derecede söylenebilir/yazdırılmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
29. Yukarıdaki olguların yeri, zamanı, ilgili kişi ve devletleri ne derecede bir dizi seçenek arasından seçilip işaretletilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 13 Balkanlarda ilerleme ile ilgili olguları açıklayabilme					
30. Edirne-Segedin Antlaşmasının Osmanlı Devletinin Balkanlardaki ilerlemesi içindeki yeri ne derecede açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
31. Varna Savaşının Osmanlı Devletinin Balkanlardaki ilerlemesi içindeki yeri ne derecede açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
32. II. Kosova Savaşının Osmanlı Devletinin Balkanlardaki ilerlemesi içindeki yeri ne derecede açıklanmaktadır ?	☐	☐	☐	☐	☐
AMAÇ 14 " Osmanlı Devletinin Kuruluşu " ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme					
33. Kayıların Anadolu'ya gelişi ile ilgili olguların geçtiği yerler haritada ne derecede gösterilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
34. Osmanlı Devletinin kuruluşu ile ilgili olguların geçtiği yerler haritada ne derecede gösterilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
35. Osmanlı devletinin Balkanlarda ilerlemeleri ile ilgili olguların geçtiği yerler haritada ne derecede gösterilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
36. Osmanlı Devleti ile Anadolu Türk Beylikleri arasındaki ilişkilerin geçtiği yerler haritada ne derecede gösterilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
37. Ankara Savaşının geçtiği yer haritada ne derecede gösterilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
38. Türk siyasal birliğinin yeniden kurulmasından sonra Osmanlı devletinin Balkanlarda ilerlemeye devam etmesiyle ilgili olguların yeri haritada ne derecede gösterilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐
39. Yukarıdaki olguların zamanı tarih şeridi üzerinde ne derecede gösterilmektedir ?	☐	☐	☐	☐	☐